

Valstybinio audito ataskaita

VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ APSAUGA,
ĮSTATYMŲ NUSTATYTAIS ATVEJ AIS
ATLYGINUS KITŲ ASMENŲ PADARYTĄ
ŽALĄ

2016 m. rugsėjo 19 d. Nr. VA-P-40-1-12

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SĄVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	4
REKOMENDACIJOS	7
<u>IŽANGA</u>	<u>9</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>11</u>
1. Finansavimo šaltiniai valstybės prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti	11
2. Valstybės reikalavimo teisę įgyvendinančios institucijos	14
3. Regreso teisės įgyvendinimas	16
3.1. Teisingumo ministerijai kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą	17
3.2. Teisingumo ministerijai atlyginus žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų	24
3.3. Vaikų išlaikymo fondo administracijai išmokėjus išmokas vaikų išlaikymui	30
3.4. Statutinėms įstaigoms išmokėjus kompensacijas statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju	35
<u>PRIEDAI</u>	<u>39</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

CK – Civilinis kodeksas.

CPK – Civilinio proceso kodeksas.

Statutinės įstaigos – tai įstaigos, kurių veiklą reglamentuoja statutai (Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas, Tarnybos Kalėjų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas, Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutas, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statutas).

Policijos departamentas – Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

Teisingumo ministerija – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

Kalėjų departamentas – Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

Vaikų išlaikymo fondo administracija ar **fondo administracija** – Vaikų išlaikymo fondo administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Valstybinė mokesčių inspekcija – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.

VDU – vidutinis darbo užmokestis.

MGL – minimalus gyvenimo lygis (dabar bazinė socialinė išmoka, nuo 2015-01-01 lygi 38 Eur¹).

Ieškinio senaties terminas – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas, per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį. Pagal CK (1.125 str. 8 d.) reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo taikomas sutrumpintas trejų metų senaties terminas.

Sąvokos „**regreso teisė**“ ir „**atgręžtinio reikalavimo teisė**“, „**reikalavimo teisė**“ ataskaitoje vartojamos ta pačia reikšme.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-09-10 nutarimas Nr. 924 „Dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo

SANTRAUKA

Saugant ir ginant asmens interesus ypatinga svarba tenka žalos atlyginimo institutui. Žalą paprastai turi atlyginti ją padaręs arba už jo veiksmus atsakingas asmuo. Įgyvendinant tarptautinius įsipareigojimus ir siekiant apsaugoti žalą patyrusių asmenų interesus, tam tikrais atvejais valstybė įsipareigojo atlyginti kitų asmenų padarytą žalą. Atvejai, kai valstybė turi atlyginti kito asmens padarytą žalą, numatyti Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatyme, Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatyme, statutinių įstaigų veiklą reguliuojančiuose statutuose.

Valstybė, atlyginusi kitų asmenų padarytą žalą, įgyja teisę reikalauti iš už žalą atsakingų asmenų grąžinti tai, kas už juos sumokėta (įgyja regreso teisę). Įgyvendinant regreso teisę valstybei atstovauja Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Vaikų išlaikymo fondo administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, statutinės įstaigos ir valstybės institucijos, dėl kurių neteisėtų veiksmų (aktų) atsirado žala.

Audito metu vertinome, ar tinkamai įgyvendinama regreso teisė, atlyginus kitų asmenų padarytą žalą:

- Teisingumo ministerijai kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą;
- Teisingumo ministerijai atlyginus žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų;
- Vaikų išlaikymo fondo administracijai išmokėjus išmokas vaikų išlaikymui;
- statutinėms įstaigoms išmokėjus kompensacijas statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju.

Audito rezultatai rodo, kad 2013–2015 m. valstybė už kitų asmenų padarytą žalą išmokėjo viso beveik 51 mln. Eur. Valstybei atstovaujančios valstybės institucijos regreso tvarka išieškojo iš už žalą atsakingų asmenų tik 1,6 mln. Eur. Skola valstybei kasmet didėja. Vien vaikams išlaikyti išmokėtų išmokų įsiskolinimas valstybei 2015-12-31 buvo 108 mln. Eur. Kitos valstybės institucijos nevertino, kokios tikėtinos atgauti sumos, todėl nežinoma, koks yra realus įsiskolinimas. Nepertvarkius regreso teisės įgyvendinimo, mažėja tikimybė, kad valstybė atgaus įsisenėjusias skolas, o ateityje įsiskolinimas gali dar didėti.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, teikiame išvadas ir rekomendacijas, kurias tinkamai įgyvendinus, skola valstybei bus išieškoma rezultatyviau ir mažesnėmis sąnaudomis.

IŠVADOS

1. Smurtiniais nusikaltimais padarytai žalai kompensuoti 2013–2015 m. Teisingumo ministerija išmokėjo 2,4 mln. Eur kompensacijų, o regreso tvarka iš nustatytų už žalą atsakingų asmenų susigrąžino (išieškojo) 23,7 tūkst. Eur (apie 1 proc. kompensuotos sumos). Ministerija nevertino išmokėtų kompensacijų atgavimo tikimybės, o atgautinas sumas vertino ir apskaitė tik teismui priėmus sprendimus pagal pateiktus regresinius ieškinius. Regreso teisė įgyvendinama neefektyviai ir nerezultatyviai, nes:

- 1.1. ministerija 2013–2015 m. per nustatytą regresinių ieškinių trejų metų senaties terminą teismams pateikė tik apie penktadalį (19,9 proc.) regresinių ieškinių, nes nevaldė pakankamos informacijos, būtinos regreso teisei įgyvendinti ir nepakankamai kontroliavo ieškinių pateikimą. Praleidus ieškinio senaties terminus, didėja rizika prarasti galimybę išsiieškoti kompensuotas sumas (3.1 poskyris);
- 1.2. daugiau kaip dešimt metų regreso teisės įgyvendinimo procesas išlieka sudėtingas ir nepagrįstai didinantis Teisingumo ministerijos ir teismų darbo krūvį. Ministerija neinicijavo ir nevertino galimybės inicijuoti Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pakeitimo, kad ministerijos priimtam sprendimui dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo būtų suteiktas vykdomojo dokumento statusas (3.1 poskyris).
2. Kasmet daugėjant priimamų sprendimų dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo, didėja ir valstybės biudžeto lėšų poreikis žalos kompensavimui, tačiau ministerija nesiėmė pakankamų priemonių, kad:
 - 2.1. visais atvejais teismo paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmens fondą būtų sumokėta per teismo paskirtą terminą. 2016-03-31 buvo 64 proc. skolininkų, kurie vėlavo šią įmoką sumokėti daugiau nei metus. Todėl įmokos fondo programoje kasmet sudarė vis mažesnę dalį 2013 m. – 34 proc., 2014 m. – 26 proc., 2015 m. – 19 proc. (1 skyrius);
 - 2.2. būtų įvertinta, dėl kokių priežasčių teismai dažniausiai skyrė minimalius įstatyme nustatytus įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmens fondą dydžius, nes vidutinis 2013–2015 m. teismų paskirtos įmokos dydis tesiekė 6 MGL (teismas gali paskirti nuo 5 iki 25 MGL dydžio įmoką). (1 skyrius).
3. Atlygindama žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, 2013–2015 m. Teisingumo ministerija išmokėjo 4,2 mln. Eur. Valstybei atstovaujančios institucijos regreso tvarka per šį laikotarpį išieškojo 3,4 tūkst. Eur (apie 0,08 proc. nuo išmokėtų lėšų). Regreso teisė įgyvendinama netinkamai, nes:
 - 3.1. pagal teismų sprendimus ir taikos sutartis išmokėjus 1,8 mln. Eur žalos atlyginimo, 97 proc. analizuotų atvejų valstybei atstovaujančios institucijos nevertino, ar asmenims, dėl kurių veiksmų padaryta žala, kyla civilinė atsakomybė. Šios atsakomybės vertinimo procesas, skirtingai nei tarnybinio nusižengimo, nereglamentuotas (3.2 poskyris);
 - 3.2. įstatyme nustatyti apribojimai civilinei atsakomybei už žalą, padarytą neteisėtais veiksmais, baudžiamajame procese mažina galimybes išieškoti išmokėtas sumas. Iš ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų regreso tvarka išieškoti dėl jų veiksmų padarytą žalą galima tik įrodžius jų tyčinius veiksmus. Audituojamu laikotarpiu dėl neteisėtų veiksmų baudžiamajame procese buvo išmokėta apie 370 tūkst. Eur, tačiau minėtų pareigūnų civilinės atsakomybės klausimas nebuvo keliamas (3.2 poskyris);
 - 3.3. neužtikrinta, kad už regreso teisės įgyvendinimą atsakingos institucijos visais atvejais gautų informaciją apie lėšų išmokėjimo žalą patyrusiam asmeniui faktą, vertintų šių lėšų atgavimo tikimybę, atgautinas sumas tinkamai atvaizduotų apskaitoje ir imtųsi veiksmų regreso teisei įgyvendinti (3.2 poskyris);
 - 3.4. trūksta viešumo apie valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytą žalą ir regreso teisės įgyvendinimą. Iš nagrinėtų 28 atvejų valstybės institucijos teisės aktų nustatyta tvarka paskelbė tik vieną įsiteisėjusį teismo sprendimą, kuriame konstatuota, kad dėl institucijos neteisėtų veiksmų atsirado žala, ir nė karto nepaskelbė informacijos apie priemones, kurių buvo imtasi įgyvendinant regreso teisę (3.2 poskyris).

4. Vaikams išlaikyti Vaikų išlaikymo fondo administracija 2013–2015 m. išmokėjo 43,3 mln. Eur, o regreso tvarka atgavo (išieškojo) 1,4 mln. Eur (apie 3 proc. išmokėtos sumos). Kasmet įsiskolinimas valstybei didėjo, 2015-12-31 d. atgautinos (išieškotinos) sumos, įskaitant palūkanas, sudarė 108 mln. Eur. Šio fondo administracija, išieškant vaikams išlaikyti išmokėtas išmokas, valstybei atstovavo nerezultatyviai, nes:
 - 4.1. neoperatyviai priėmė sprendimus dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko. 2013–2015 m. buvo priimta sprendimų skolai išieškoti tik dėl 13 proc. skolininkų, iš jų didžioji dalis (95 proc.) sprendimų buvo priimti dėl skolų, susidariusių 2008–2009 m. (3.3 poskyris);
 - 4.2. nevykdė išieškojimo iš skolininkų, išvykusių iš Lietuvos, nors teisinės prielaidos išieškojimo veiksams vykdyti buvo sukurtos (3.3 poskyris);
 - 4.3. neužtikrino, kad būtų gaunama visa regreso teisei įgyvendinti reikalinga informacija, nes nebaigta kurti 2012 m. įsteigta Vaikų išlaikymo fondo administracijos informacinė sistema, kuri turėtų garantuoti duomenų iš Gyventojų registro ir Antstolių informacinės sistemos automatinį gavimą. Informacinė sistema kuriama nesilaikant teisės aktuose nustatyto eiliškumo – be techninio aprašo (specifikacijos), todėl gali būti nepasiektas abipusis informacinių sistemų ir registrų veikimas – duomenų gavimas ir naudojimas (3.3 poskyris).
5. Statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju, statutinės įstaigos 2013–2015 m. išmokėjo 1 mln. Eur kompensacijų, o regreso tvarka išieškojo 164,9 tūkst. Eur (apie 16 proc. nuo išmokėtų lėšų). Statutinės įstaigos, išmokėjusios kompensacijas, nevertino šių lėšų atgavimo tikimybės, o atgautinas sumas vertino ir apskaitė tik teismui priėmus sprendimus pagal pateiktus regresinius ieškinius. Šios įstaigos, kreipdamosi į teismą su prašymu priteisti išmokėtą kompensaciją, nesurinko ir nepateikė įrodymų, pagrindžiančių faktinį padarytos žalos dydį. Regresiniai ieškiniai pagrįsti tik kompensacijos išmokėjimo faktu pagal šiuo metu formuojamą teismų praktiką ne visada tenkinami (3.4 poskyris).
6. Atstovavimas valstybei įgyvendinant regreso teisę organizuojamas nepakankamai efektyviai, nes funkcijų paskirstymas valstybei atstovaujančioms valstybės institucijoms neatitinka vykdomosios valdžios sistemos tobulinimo principų ir neužtikrina tinkamo regreso teisės įgyvendinimo:
 - 6.1. Teisingumo ministerija daugiau nei dešimt metų įgyvendina valstybės politiką, vykdydama Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo nuostatas, tačiau ministerijos paskirtis – formuoti valstybės politiką, organizuoti, koordinuoti jos įgyvendinimą ministrui pavestose srityse. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatyme nustatyta, kad valstybės politikos įgyvendinimo funkcijos ministerijai gali būti pavestos tik įstatymų nustatytais atvejais ir nustatytam terminui. Įstatyme, kurį įgyvendina ministerija, terminas nenustatytas (2 skyrius; 3.1 poskyris).
 - 6.2. įgyvendinant regreso teisę, vykdymo procese iki šiol valstybei atstovauja valstybės institucijos, o Valstybinė mokesčių inspekcija administruoja tik dalį valstybės naudai išieškotinų sumų, nors Vyriausybė, siekdama supaprastinti ir atpiginti išieškojimus valstybės naudai, 2012 m. patvirtino Išieškojimų valstybės naudai pertvarkymo koncepciją, kurią įgyvendinus planuota užtikrinti, kad išieškojimus valstybės naudai vykdytų vienas administratorius (2 skyrius).
 - 6.3. valstybės institucijos ne visada antstoliams pateikė vykdyti vykdomuosius dokumentus ir ne visada tinkamai vykdė įstatymo nustatytas išieškotojo pareigas. Jos, skirtingai nei

Valstybinė mokesčių inspekcija, neturi informacinių sistemų, sudarančių galimybę išieškojimo procesą vykdyti automatizuotu būdu (2 skyrius, 3.1; 3.3 ir 3.4 poskyriai).

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

1. Tam, kad būtų tinkamai paskirstytos atstovavimo valstybei, įgyvendinant regresą teisę, funkcijos ir užtikrintas rezultatyvus skolų išieškojimas kuo mažiausiomis sąnaudomis, reikėtų priimti sprendimus:
 - 1.1. dėl atstovavimo valstybei vykdant išieškojimus pagal vykdomuosius dokumentus funkcijų perskirstymo (6.2 ir 6.3 išvados);
 - 1.2. dėl Teisingumo ministerijai Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymu pavestų funkcijų reglamentavimo patikslinimo ar šių funkcijų perdavimo kitoms institucijoms (6.1 ir 6.2 išvados).
2. Derėtų patikslinti teisės aktus taip, kad vidaus reikalų ir kitos statutinės įstaigos, išmokėjusios kompensacijas pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju, įgyvendinamos regresą teisę turėtų galimybę surinkti tinkamus ir pakankamus įrodymus, pagrindžiančius žalos dydį (5 išvada).
3. Tobulinant regresą teisės įgyvendinimą, atlyginus žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, reikėtų:
 - 3.1. atkreipti ministerijų ir kitų valstybei atstovaujančių institucijų vadovų dėmesį į nustatytus civilinės atsakomybės taikymo, valstybės skolų apskaitymo, informacijos apie regresą teisės įgyvendinimą viešinimo trūkumus ir pavesti jiems užtikrinti tinkamą šių funkcijų įgyvendinimą (3.1, 3.3 ir 3.4 išvados);
 - 3.2. priimti sprendimus dėl teisės aktuose nustatytų ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų civilinės atsakomybės apribojimų keitimo tikslingumo (3.2 išvada).

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai

4. Užtikrinant efektyvų ir rezultatyvų regresą teisės įgyvendinimą, vertėtų:
 - 4.1. nustatyti priemones, kurios užtikrintų, kad, Teisingumo ministerijai atlyginus neteisėtais valdžios institucijų veiksmais padarytą žalą, valstybės institucijos visais atvejais būtų operatyviai informuotos, kad valstybė įgyja regresą teisę (3.3 išvada);
 - 4.2. peržiūrėti teisės aktais nustatytą regresą teisės, kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytos žalą, įgyvendinimo procesą ir priimti sprendimus dėl jo supaprastinimo (1.2 išvada);
 - 4.3. numatyti papildomas vidaus kontrolės priemones, kurios užtikrintų regresinių ieškinių pateikimą teismams nustatytais terminais (1.1 išvada).
5. Tam, kad mažėtų valstybės biudžeto lėšų poreikis smurtiniais nusikaltimais padarytai žalai kompensuoti, reikėtų panaudoti visas galimybes padidinti teismo paskirtų baudžiamojo

poveikio priemonių – įmokų į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą dalį specialioje šio fondo programoje (2.1 ir 2.2 išvados);

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai kartu su Vaikų išlaikymo fondo administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

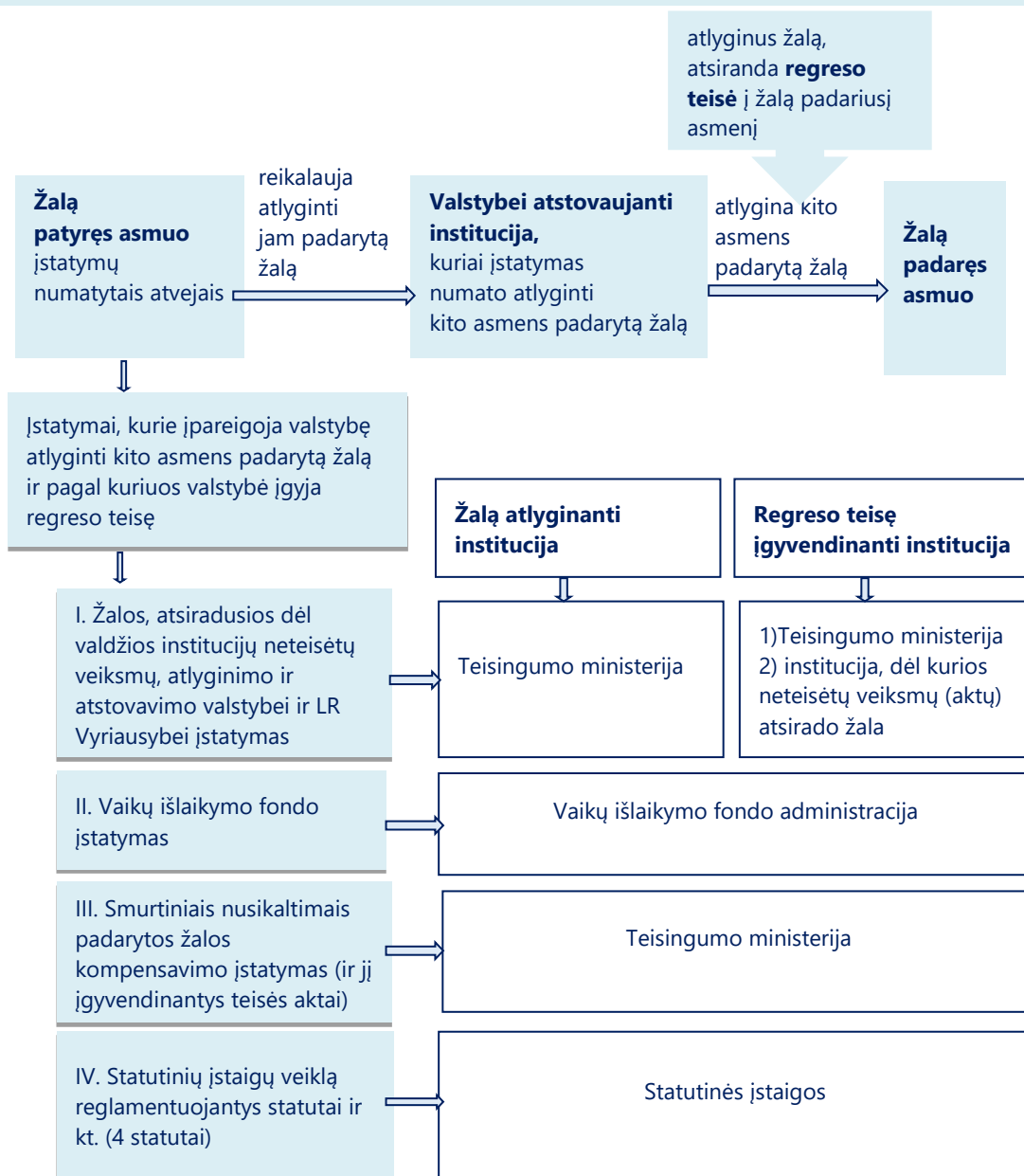
6. Įvertinus nerezultatyvų skolų išieškojimą ir kasmet didėjantį neatgautų (neišieškotų) vaikams išlaikyti išmokėtų išmokų įsiskolinimą valstybei, rekomenduojame:
 - 6.1. pertvarkyti Vaikų išlaikymo fondo administracijos veiklos organizavimą taip, kad būtų kuo operatyviau imamasi priemonių skolų išieškojimui vykdyti (4.1 ir 4.2 išvados);
 - 6.2. imtis priemonių, kad Vaikų išlaikymo fondo administracijos informacinės sistemos kūrimas atitiktų teisės aktuose numatytus reikalavimus, būtų pasiektas informacinių sistemų ir registrų suderinamumas ir integracija, taip užtikrinant regreso teisei įgyvendinti reikalingos informacijos gavimą (4.3 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti šios ataskaitos 4 priede „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“.

IŽANGA

Igyvendindamas konstitucines normas ir vykdydamas tarptautinius įsipareigojimus, Lietuvos Respublikos Seimas yra priėmęs įstatymus, kurie įpareigoja valstybę atlyginti kito asmens padarytą žalą. Valstybė, atlyginusi kitų asmenų padarytą žalą, įgyja regreso teisę (1 pav.).

1 pav. Schema, kaip valstybė, atlyginusi kitų asmenų padarytą žalą, įgyja regreso teisę

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Pagal įstatymus išmokamos sumos kasmet didėjo: 2013 m. atlyginta 15,3 mln. Eur, 2014 m. – 16,6 mln. Eur., 2015 m. – 19 mln. Eur. Per 2013–2015 m. regreso tvarka buvo išieškota nedaug – tik apie 3 proc. nuo valstybės pagal įstatymus išmokėtų sumų. Todėl didžiąją žalos dalį teko atlyginti valstybės biudžeto lėšomis, t. y. mokesčių mokėtojams.

Aukščiausioji audito institucija, suplanuodama auditą, siekė įvertinti, ar valstybės institucijos tinkamai įgyvendina regreso teisę, ar visais atvejais išnaudojo galimybes sumažinti valstybei padarytą žalą.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus² ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus³. Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus. Informacija apie audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodus pateikta 1 priede.

² Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 (2012-06-28 Nr. V-171 redakcija).

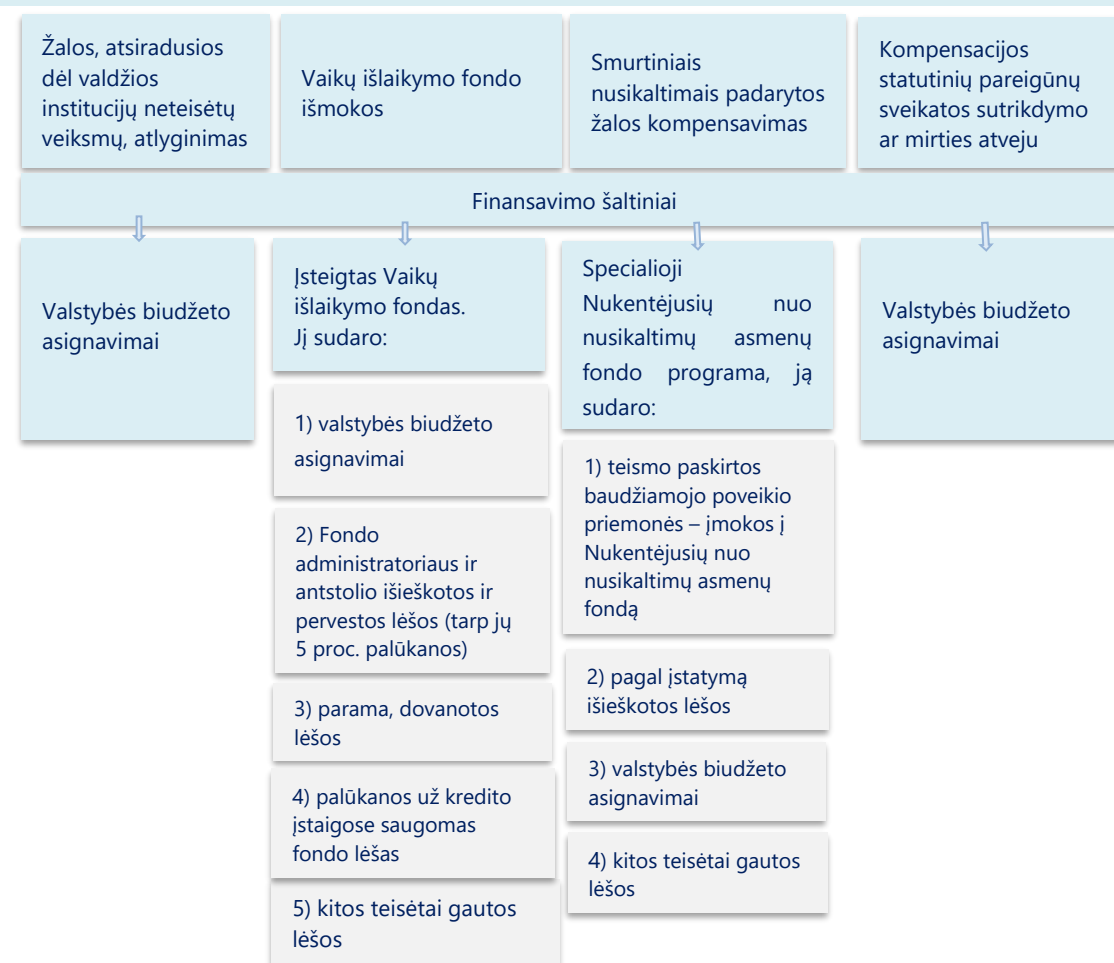
³ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“ (<http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>).

AUDITO REZULTATAI

1. FINANSAVIMO ŠALTINIAI VALSTYBĖS PRISIIMTIEMS ĮSIPAREIGOJIMAMS VYKDYTI

Valstybės prisiimtiems įsipareigojimams atlyginti kito asmens padarytą žalą įstatymuose yra numatyti finansavimo šaltiniai (2 pav.)

2 pav. Finansavimo šaltiniai valstybės prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

Kriterijai ar principai, kada steigiami fondai, teisės aktuose neregamentuoti. Lietuvos Respublikoje surenkami mokesčiai, privalomos įmokos, rinkliavos gali būti perskirstomi⁴ tik per nacionalinį biudžetą ir Biudžeto sandaros įstatyme nurodytus fondus. 2 pav. nurodyti fondai minėtame įstatyme neįvardyti. Vaikų išlaikymo fondas yra viena iš Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro valdymo sričių strateginio veiklos plano programų. Specialioji Nukentėjusių nuo

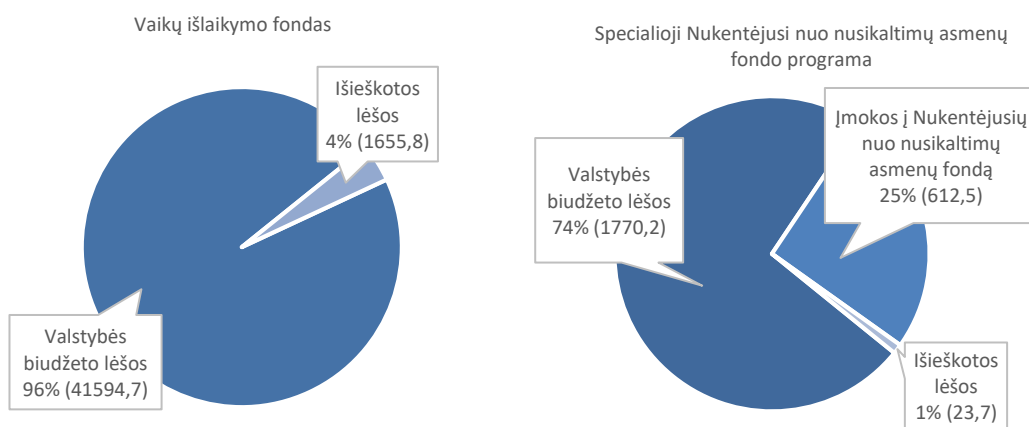
⁴ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, 1990-07-30 Nr. I-430, 3 str. 2 d.

nusikaltimų asmenų fondo programa yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministro valdymo sričių strateginio veiklos plano programos „Bausmių sistema“ priemonė.

Šių fondų finansavimas iš esmės nesiskiria nuo įprasto programų finansavimo. Tačiau tikslinių lėšų surinkimas yra sudėtingas. Šios lėšos pagal įstatymus turi būti sumokėtos į fondų administratorių (Teisingumo ministerijos ir Vaikų išlaikymo fondo administracijos) sąskaitas, o po to pervestos į biudžetą. Tikslinės lėšos priskiriamos biudžetinių įstaigų pajamoms. Fondų administratoriai lėšas du kartus per mėnesį turi pervesti į Valstybinės mokesčių inspekcijos biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą. Vėliau pagal fondų administratorių pateiktas paraiškas surinktos lėšos pervedamos į fondus įstatymuose pavestoms funkcijoms vykdyti. Metų pabaigoje nepanaudotos lėšos yra perkeliomos į kitus biudžetinius metus.

Pagrindinę šių fondų panaudotų lėšų dalį sudarė valstybės biudžeto lėšos (3 pav.).

3 pav. Vaikų išlaikymo fondo ir specialioji Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos lėšų sudėtis 2013–2015 m. pagal finansavimo šaltinius (proc., tūkst. Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vaikų išlaikymo fondo administracijos, Teisingumo ministerijos duomenis

Gautos paramos, dovanotų lėšų, palūkanų už kredito įstaigose saugomas fondo lėšas ar kitų gautų lėšų nebuvo.

Įmokos į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą (toliau – įmokos) yra speciali piniginių pobūdžio teismo paskirta baudžiamojo poveikio priemonė, skirta šio fondo programai papildyti. Įmokos kasmet 2013–2015 m. Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programoje sudarė vis mažesnę dalį: 2013 m. – 34 proc., 2014 m. – 26 proc., 2015 m. – 19 proc. Analizuodami mažėjimo priežastis nustatėme:

- **teismas skyrė minimalius įmokos dydžius**

Teismas gali paskirti nuo 5 iki 25 MGL⁵ (tai sudaro nuo 190 iki 950 Eur) dydžio įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. 2013–2015 m. teismai sumokėti skirtingo dydžio įmokas per metus paskyrė vidutiniškai 1060 asmenų, vidutinis paskirtos įmokos dydis tesiekė apie 6 MGL, paskirta vidutinė įmokų suma – 241 tūkst. Eur. Jei teismas būtų skyręs minimalaus nustatyto dydžio įmokas, per metus paskirtų įmokų suma būtų mažesnė tik 40 tūkst. Eur, o jei maksimalaus – įmokų

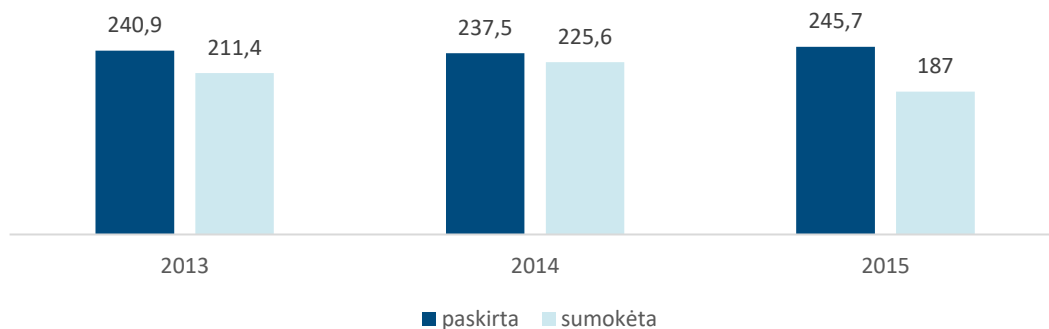
⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000-09-26 įstatymu Nr. VIII-1968, 71 str.

suma padidėtų beveik 5 kartus ir siektų 1 mln. Eur. Teisingumo ministerija informavo, kad analizavo įmokos taikymo problemas ir yra rengiami teisės aktų pakeitimų projektai, kurie, ministerijos nuomone, turėtų išspręsti ir audito metu nustatytus trūkumus.

▪ **sumokamos (išieškomos) ne visos paskirtos įmokos**

2013–2015 m. teismai paskyrė 724,1 tūkst. Eur įmokų, jų sumokėta 624 tūkst. Eur (4 pav.)

4 pav. 2013–2015 m. teismo paskirtų ir asmenų sumokėtų įmokų į Nukentėjusių asmenų nuo nusikaltimų fondą sumos (tūkst. Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Teisingumo ministerijos pateiktus duomenis

Ministerijos duomenimis, 2016-03-31 buvo 868 skolininkai, kuriems teismo nustatytas įmokos sumokėjimo terminas pasibaigęs, nesumokėta suma 185,6 tūkst. Eur.

Paskirta įmoka turi būti sumokėta per teismo nustatytą terminą. Įmokos sumokėjimas sietinas su teisingumo principo ir specialiosios prevencijos įgyvendinimu. Įmokos nesumokėjimas (nevykdymas) teismo nustatytais terminais turi teisinių padarinių: atsižvelgus į skyrimo pagrindą, traktuotinas kaip naujos nusikalstamos veikos padarymas arba yra teisinis pagrindas panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą arba lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigos⁶. Todėl įmokų sumokėjimo kontrolei turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys.

Analizuojant teismų priimtus dokumentus, nustatyta atvejų, kai teismai baudžiamojo poveikio priemonės – įmokos nesumokėjimo nustatytu terminu faktą vertino griežtai ir skyrė baudą pavėlavus įmoką sumokėti kelias dienas.

Pavyzdys

Šiaulių apylinkės teismo priimta 2016-01-11 teismo baudžiamajame įsakyme (teisminio proceso Nr. 05-2-00428-15) nurodyta, kad kaltinamajam H. G. teismo 2015-05-15 paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę per 6 mėnesius sumokėti 5 MGL dydžio įmoką į Nukentėjusiųjų asmenų fondą, įvykdžius, tačiau pavėlavus 3 dienas, teismas H. G. pripažino kaltu dėl vengimo atlikti baudžiamojo poveikio priemonę pagal Baudžiamojo kodekso 243 str. ir skyrė jam 6 MGL (225 EUR) dydžio bausmę.

2016-03-31 duomenimis 64 proc. skolininkų sumokėti įmoką vėlavo daugiau kaip 360 d., nesumokėta suma – 122 tūkst. Eur.

⁶ Pagal Levon J., daktaro disertacija „Įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė“, Vilnius, 2015, 195 psl.

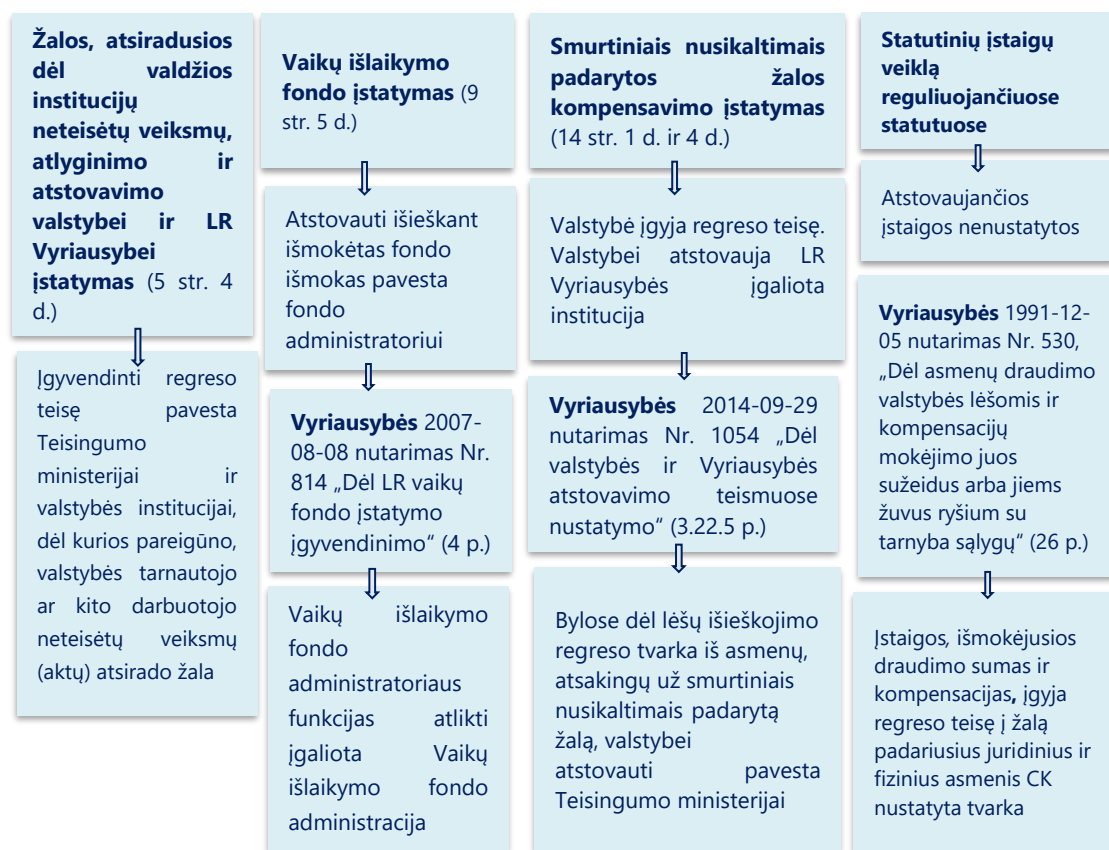
Nustatyta, kad Teisingumo ministerija 2013–2016 m. I ketvirtį neanalizavo įmokų nesumokėjimo priežasčių ir nesikreipė į teisėsaugos institucijas dėl baudžiamojo proceso inicijavimo (vengimas mokėti paskirtą įmoką). Atkreipiame ministerijos dėmesį, kad baudžiamojo proceso inicijavimą kaip priemonę susigrąžinti valstybei priklausančias skolas taikė Vaikų išlaikymo fondo administracija. Jos duomenimis ⁷, „pradėjus inicijuoti ikiteisminis tyrimus dėl skolininkų baudžiamosios atsakomybės dėl vengimo išlaikyti vaiką / vaikus, pastebima tendencija, kad skolininkai, norėdami išvengti jiems inkriminuojamos nusikalstamos veikos, patys kreipiasi į fondo administraciją ir geranoriškai susimoka susidariusias skolas ar jų dalį“. Ministerijos atstovai nurodė, kad neturi įgaliojimų rinkti informacijos apie skolininką, jo turtinę padėtį. Mūsų nuomone, išsiaiškinti nesumokėjimo priežastis būtų padėję tai, jei ministerija būtų bendradarbiavusi su antstoliais ir aktyviai domėjusis vykdomųjų dokumentų, pateiktų antstoliams, vykdymo eiga (t. y. vykdžiusi įstatyme nustatytas išieškotojo pareigas ⁸). Ministerija nepateikė dokumentų, pagrindžiančių šių funkcijų vykdymą. Todėl nebuvo išnaudotos visos galimybės mažinti valstybės biudžeto lėšų poreikį valstybės prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti.

2. VALSTYBĖS REIKALAVIMO TEISĘ ĮGYVENDINANČIOS INSTITUCIJOS

Valstybė įstatymų nustatytais atvejais, įvykdžiusi prievolę už debitorių (skolininką) arba kitą asmenį, įgyja regreso teisę. Teisės aktuose nurodytos valstybei atstovaujančios institucijos, jų teisės, pareigos ar veiksmai, kurių jos turi imtis įgyvendinant regreso teisę (5 pav.)

⁷ Vaikų išlaikymo fondo veiklos 2013, 2014, 2015 m. ataskaitos.

⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002-02-28 įstatymu Nr. IX-743, 640 str.

5 pav. Teisės aktuose nustatytos institucijos, jų teisės, pareigos ir veiksmai, įgyvendinant regreso teisę

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

Sąlyginai visus veiksmus, būtinus įgyvendinant regreso teisę, suskirstėme į 2 grupes:

- veiksmai iki vykdomojo dokumento išdavimo (rengiami ieškiniai, atstovaujama bylose dėl žalos atlyginimo regreso tvarka, priimami teismo sprendimai bei institucijų sprendimai dėl žalos atlyginimo, kurie laikomi vykdomaisiais dokumentais);
- veiksmai po vykdomojo dokumento išdavimo (dokumento pateikimas antstoliui, vykdomos išieškotojo pareigos: bendradarbiaujama su antstoliu, aktyviai domimasi vykdomųjų dokumentų vykdymo eiga).

CPK⁹ nustatyta, kad, kai pagal vykdomąjį dokumentą turi būti išieškoma į valstybės biudžetą, valstybei atstovauja Valstybinė mokesčių inspekcija, išskyrus atvejus, kai įstatymuose nustatyti kiti subjektai. Sisteminiu būdu vertinant teisės aktų nuostatas, darytina išvada, kad dviem nagrinėjamais atvejais (kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą bei statutinėms įstaigoms išmokėjus kompensacijas) po vykdomo dokumento išdavimo veiksmus turėtų vykdyti Valstybinė mokesčių inspekcija. Faktiškai, nepaisant to, ar atstovavimas valstybės institucijai pavestas įstatymu ar Vyriausybės nutarimu, ar pavesta atstovauti tik teismuose, po vykdomojo dokumento išdavimo išieškotojo pareigas vykdo ne Valstybinė mokesčių inspekcija, o Teisingumo ministerija, Vaikų išlaikymo fondo administracija, statutinės įstaigos bei institucijos, dėl kurių neteisėtų veiksmų (aktų) atsirado žala.

⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002-02-28 įstatymu Nr. IX-743, 638 str. 2 d.

Atkreipėme dėmesį, kad Vyriausybė 2012 m. patvirtino¹⁰ Išieškųjų valstybės naudai pertvarkymo koncepciją. Koncepcijoje numatytas išieškųjų valstybės naudai pertvarkymo tikslas – supaprastinti ir atpiginti išieškujimus valstybės naudai, užtikrinti, kad išieškujimus valstybės naudai vykdytų vienas administratorius, automatizuoti išieškujimo procesus ir skatinti prievolių vykdymą laiku. Vykdydant minėtos koncepcijos nuostatas nuo 2015-07-01 pradėjo veikti Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamas „E-bauda“ projektas¹¹, kuris sukurtas Mokesčių apskaitos administravimo sistemos pagrindu. Projekto tikslas – skatinti geranorišką administracinių baudų mokėjimą gerinant ne ginčo tvarka paskirtų nuobaudų administravimo procesą bei užtikrinant priemones jas patogiai sumokėti. Projekto vertė – 2,5 mln. Eur. Valstybinė mokesčių inspekcija turi galimybę valstybės įsiskolinimą, nesumokėjus administracinių baudų, įskaityti¹² iš turimos asmens permokos.

Įvertinus tai, kad dalį skolų valstybės naudai administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija, ir tai, kad administravimui yra sukurtos ir naudojamos automatizuotos techninės priemonės bei užtikrinant nuoseklumą, turėtų būti siekiama, kad išieškujimus valstybės naudai vykdytų vienas administratorius, kaip buvo numatyta koncepcijoje. T. y. turėtų būti svarstomas atstovavimo valstybei (veiksmų atlikimo) po vykdomojo dokumento išdavimo funkcijų centralizavimo klausimas.

3. REGRESO TEISĖS ĮGYVENDINIMAS

Valstybė, 2013–2015 m. vykdydama priimtus įsipareigojimus, kitų asmenų padarytai žalai atlyginti panaudojo 50,9 mln. Eur. Tai, kiek lėšų, įgyvendinant regreso teisę, gali būti sugrąžinta valstybei, įvertina ir apskaito ne visos institucijos. Išieškota (atgauta) buvo 1,6 mln. Eur (1 lentelė).

1 lentelė. Valstybės institucijų 2013–2015 m. išmokėtos, išieškotos ir apskaitytos išieškotinos sumos (tūkst. Eur)

Atvejai, kai valstybė atlygina kitų asmenų padarytą žalą	Išmokėta	Išieškota (atgauta)	Apskaityta išieškotina suma 2015-12-31
Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimas	4 216,7	3,4	Neapskaitoma
Vaikų išlaikymo fondo išmokos	43 250,4	1 442,9	108 415,8 (iš jų 15 765 sudaro palūkanos)
Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimas	2 406,4	23,7	769,1
Kompensacijos statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju	1 015,8	164,9	Statutinėse įstaigose išieškotinos sumos regreso atveju apskaitomos kartu su kitomis gautinomis sumomis

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal įstaigų pateiktus duomenis

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-01-18 nutarimas Nr.104 „Dėl Išieškųjų valstybės naudai pertvarkymo koncepcijos patvirtinimo“.

¹¹ Projektas buvo finansuojamas ES lėšomis pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ įgyvendinimo priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-01-V-02 „Elektroninės valdžios paslaugos“ (pagal finansavimo ir administravimo sutartį Nr. VP2-3.1-IVPK-01-V-02-016).

¹² Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 2, 14, 26, 105, 106, 107, 113 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas, 2013-11-19 Nr. XII-602.

Atkreipėme dėmesį, kad nenuosekli yra valstybės politika dėl atsakomybės nustatymo, praleidus sumokėjimo terminus. Regreso atveju Vaikų išlaikymo fondo įstatyme yra numatyta, kad fondo administratorius įgyja teisę iš skolininko išieškoti ne tik išmokėtas išmokas, bet ir reikalauti 5 procentų metinių palūkanų. Kitais trimis nagrinėtais atvejais įstatymuose palūkanų reikalavimas nenumatytas.

Analizuodami, kaip valstybei atstovaujančios institucijos įgyvendina regreso teisę, vertinome ar:

- valstybės institucijos valdo pakankamą informaciją sprendimams priimti;
- imasi veiksmų regreso teisės įgyvendinti ir ar jų imasi nustatytais terminais;
- vykdomi veiksmai sukuria pridėtinę vertę;
- išieškojimo procesas automatizuotas.

Regreso teisės įgyvendinimą toliau nagrinėjome pagal atvejus, kai valstybė atlygina kitų asmenų padarytą žalą.

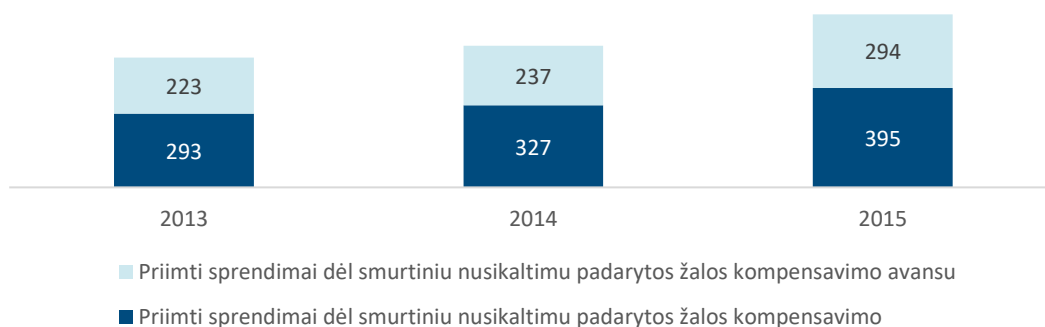
3.1. Teisingumo ministerijai kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą

Vadovaujantis Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymu¹³, Teisingumo ministerija priima ir įvykdo sprendimus:

1. dėl smurtinių nusikaltimų padarytos žalos kompensavimo (kai baudžiamojoje byloje teismo sprendimu jau yra nustatytas už žalą atsakingas asmuo, priteista žala ir jos dydžiai);
2. sprendimus dėl smurtinių nusikaltimų padarytos žalos kompensavimo avansu (kai teismo sprendimu nenustatytas už žalą atsakingas asmuo, nepriteista žala ir jos dydžiai).

Ministerija 2013–2015 m. priėmė 1015 sprendimų, kasmet jų skaičius didėjo (6 pav.).

6 pav. 2013–2015 m. Teisingumo ministerijos priimtų sprendimų skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Teisingumo ministerijos pateiktus duomenis

Žalą kompensuoja ir regreso teisę įgyvendina Teisingumo ministerija. Pagal priimtus sprendimus kompensuota 2 406,4 tūkst., o išieškota – 23,7 tūkst. Eur (1 proc. kompensuotos sumos) (2 lentelė).

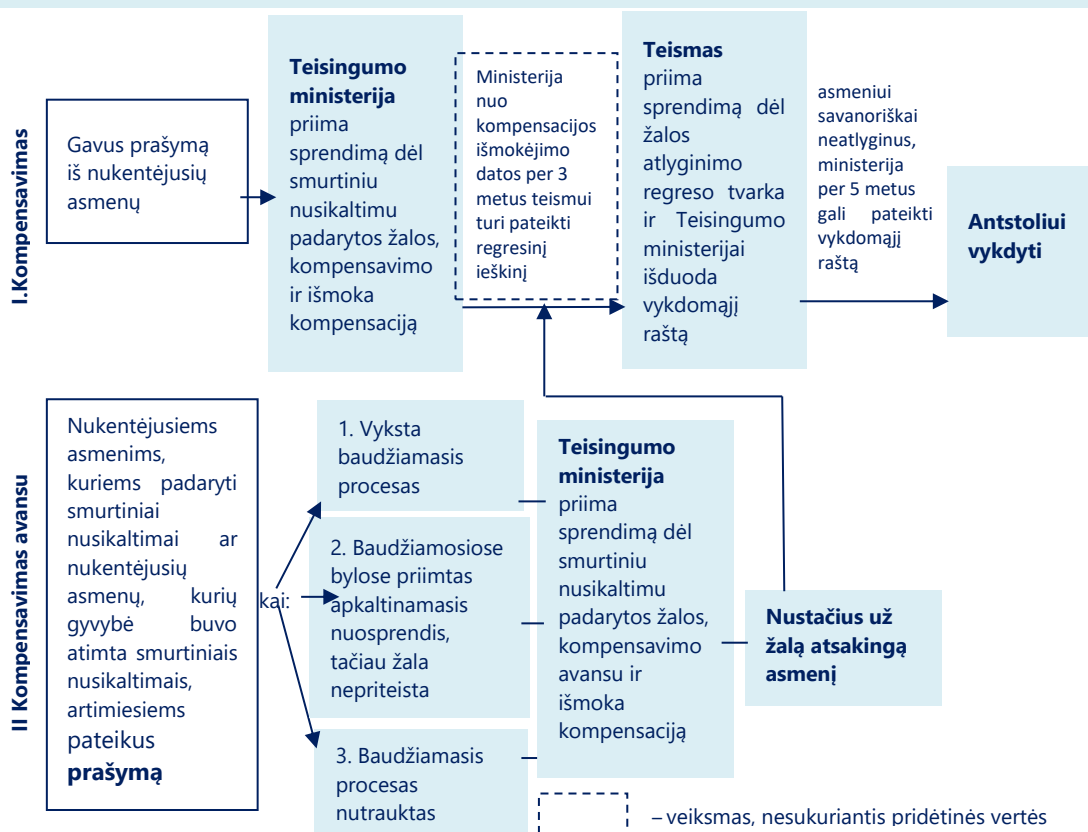
¹³ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas, 2005-06-30 Nr. 296, 4 ir 8 str.

2 lentelė. Teisingumo ministerijos 2013–2015 m. kompensuotos ir regreso tvarka išieškotos sumos (tūkst. Eur)

Metai	2013	2014	2015
Išmokėta kompensacijų	615,1	810,8	980,5
Regreso tvarka išieškotos lėšos	10,5	2,8	10,4

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Teisingumo ministerijos pateiktus duomenis

Ministerija, įgyvendindama regreso teisę iš už žalą atsakingo asmens, jeigu šis yra nustatytas, teismo tvarka turi išieškoti tokio dydžio sumas, kiek jų yra sumokėta¹⁴. Ministerija pirmiausia turi pateikti teismui regresinį ieškinį (7 pav.)

7 pav. Regreso teisės, Teisingumo ministerijai priėmus ir įvykdžius sprendimus dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo ir kompensavimo avansu, įgyvendinimo schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymą, CK, CPK.

Išieškojimo procesas neautomatizuotas. Audito metu analizuotos Teisingumo ministerijos pateiktos rankiniu būdu suformuotos (formuojamos) 2012–2015 m. dokumentų bylos.

Įvertinus regreso teisės įgyvendinimo procesą, nustatyta:

1. Ne visi teisės aktuose numatyti veiksmai sukuria pridėtinę vertę, o jų atlikimas didina išteklių ir laiko poreikį

Teisingumo ministerija, priimdama sprendimą dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos

¹⁴ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas, 14 str.

kompensavimo, remiasi teismo patvirtinta sutartimi ar įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuriame nustatytas už žalą atsakingas asmuo, žalos dydis. Todėl šiais atvejais kreipimasis į teismą su regresiniu ieškiniu yra perteklinis veiksmas, nesukuriantis pridėtinės vertės. Taip didinamas Teisingumo ministerijos ir teismų darbo krūvis (ministerija rengia ieškinius, teismai nagrinėja ir priima sprendimus, išduoda vykdomuosius raštus).

Išanalizavus 2013–2015 m. atsitiktinės atrankos būdu (naudojant Lietuvos teismų informacinės sistemos „Liteko“ viešą sprendimų paiešką) pasirinktų 200 teismų sprendimų, kurie priimti pagal Teisingumo ministerijos teismams pateiktus ieškinius dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo regreso tvarka, nustatyta, kad visi ministerijos pateikti ieškiniai buvo tenkinti visiškai. Pagal šiuos dokumentus nustatyta, kad teisme nereikia įrodinėti aplinkybių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje.

Pagal CPK¹⁵ vykdomaisiais dokumentais gali būti laikomi ir institucijų bei pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai.

Pavyzdžiai

1. Konkurencijos įstatymas¹⁶, 39 str. 6 d.: „Konkurencijos tarybos sprendimas dėl priverstinio baudos ir palūkanų išieškojimo yra vykdomasis dokumentas, kuris pateikiamas vykdyti antstoliui Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“.
2. Vaikų išlaikymo fondo įstatymas¹⁷, 11 str. 2, 3 d. „Fondo administratoriaus priimtas sprendimas dėl fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko yra vykdomasis dokumentas, vykdomas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“.

Siekiant efektyviau įgyvendinti regreso teisę, mūsų nuomone, tikslinga keisti teisės aktus, kuriais būtų supaprastintas regreso įgyvendinimo mechanizmas.

2. Ministerija nevaldo informacijos apie už žalą atsakingo asmens nustatymą, todėl yra rizika, kad teismui nebus laiku pateikti visi regresiniai ieškiniai

Teisingumo ministerija, avansu kompensavusi smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą, nevaldo informacijos apie baudžiamojo proceso eigą. Ji reikalinga vertinant išmokėtų kompensacijų atgavimo tikimybę, atvaizduojant įsiskolinimą apskaitoje ir užtikrinant regresinių ieškinių pateikimą teismui per nustatytą ieškinio senaties terminą. Ministerijos darbuotojams, kuriems pavesta įgyvendinti regreso teisę, nesudaryta galimybė naudotis Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro duomenimis. Jame registruojami ikiteisminio tyrimo ir privataus kaltinimo bylų nagrinėjimo teisme duomenys.

Ministerija, avansu kompensavusi smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą, regreso teisę įgyvendino tik tuomet, kai asmuo, kuriam buvo išmokėta kompensacija avansu, pasibaigus teismo procesui dar kartą kreipėsi į ministeriją dėl kompensacijos mokėjimo. Tuomet regreso teisė buvo įgyvendinama remiantis teismo sprendimu, kaip ir kompensavusi smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą. Ministerija neturi duomenų, kiek asmenų papildomai nesikreipė dėl kompensacijos mokėjimo. Todėl yra didelė rizika, kad, teismui nustačius už žalą atsakingą asmenį, tačiau asmeniui papildomai nesikreipus į ministeriją dėl kompensacijos mokėjimo, nebus imamasi veiksmų skola išsiieškoti. Ministerija taip pat nevaldo informacijos, kokiam atvejų skaičiui ir kokia suma valstybei

¹⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 587 str.

¹⁶ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas, 1999-03-23 Nr. VIII-1099.

¹⁷ Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymas, 2006-12-19 Nr. X-987.

žala nebus atlyginta, nes nėra nustatyto už žalą atsakingo asmens. Todėl neturima tikro ir teisingo vaizdo apie išieškotinas sumas.

Ministerija buvo paprašyta pateikti dokumentus (10 atvejų), kai asmenims 2012 m. avansu buvo kompensuota smurtiniais nusikaltimais padaryta žala ir jie nesikreipė papildomai į ministeriją dėl kompensacijos mokėjimo. Pagal šiuos dokumentus ir Valstybės kontrolės gautą informaciją iš įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro bei teismų (dėl 8 atvejų) nustatyta, kad teismams nustačius už žalą atsakingus asmenis, priteisus žalą, ministerija neatliko jokių veiksmų.

Pavyzdys

1. Trimis atvejais teismai dar 2012 m. priėmė nuosprendžius, kuriais nustatyti kalti asmenys ir priteista turtinė ir neturtinė žala. Reikalavimams pareikšti dėl 2012 m. kompensuotų sumų (5 327,16 Eur) 3 metų ieškinio senaties terminas pasibaigė 2015 m., tačiau regresiniai ieškiniai nebuvo pateikti.
2. Trimis atvejais ikiteisminis tyrimas, įtariamiesiems mirus, buvo nutrauktas. Šiais atvejais atsakingas asmuo už padarytą žalą nebus nustatytas, valstybės biudžeto lėšų panaudotų kompensacijoms išmokėti (4 421,43 Eur) nėra iš ko atgauti.

Atkreipiame ministerijos dėmesį, kad kitos institucijos (pavyzdžiui, Valstybinė ligonių kasa¹⁸) yra nustačiusios tvarkas, kaip įgyvendinti regreso teisę, kai dar nesibaigęs baudžiamasis procesas: numatyta keisti informaciją su ikiteisminio tyrimo institucijomis, stebėti eigą bei galimybę parengtą ieškinį dėl žalos atlyginimo pateikti ikiteisminio tyrimo institucijai (jei byla neperduota teismui) ar teismui, kuris nagrinėja baudžiamąją bylą (jei nepradėtas įrodymų tyrimas), ar teismui civilinio proceso tvarka.

3. Ministerija, turėdama informaciją apie nustatytą už žalą atsakingą asmenį, neužtikrino, kad būtų tinkamai įgyvendinta kreipimosi į teismą su regresiniu ieškiniu teisė, todėl gali būti prarasta galimybė išieškoti kompensuotas sumas

Ministerija 2013–2015 m. priėmė 754 sprendimus dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo, pasibaigus baudžiamajam procesui, ir pateikė 202 ieškinius dėl padarytos žalos atlyginimo regreso tvarka. Tai sudaro 26,3 proc. šių sprendimų (8 pav.).

¹⁸ Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2010-07-12 įsakymas Nr. 1K-136 „Dėl žalos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui atlyginimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

8 pav. 2013–2015 m. priimtų sprendimų ir pateiktų ieškinių dėl padarytos žalos atlyginimo regreso tvarka skaičius

Šaltinis – Teisingumo ministerijos veiklos ataskaitų duomenys

Tai rodo, kad Teisingumo ministerija regresinius ieškinius teismui teikė neoperatyviai. Todėl aiškinomės, ar pagal 2013 m. ministerijos priimtus sprendimus, buvo parengti ir teismui pateikti regresiniai ieškiniai. Nustatyta, kad audito procedūrų atlikimo dieną – 2016-03-21, nors reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo trejų metų ieškinio senaties terminas buvo suėjęs, ministerija nebuvo parengusi ir teismui pateikusi nė vieno ieškinio (pagal 2013 m. priimtus ministerijos sprendimus iki 2013-03-21 kompensuota 20 asmenų). Tokia situacija didina riziką prarasti galimybę išieškoti valstybės išlomis kompensuotas sumas.

Pavyzdys

Varėnos rajono apylinkės teismo 2015-10-21 sprendime (civilinė byla Nr. e2-471-445/2015) konstatuota, kad ieškinio reikalavimas (teisme gautas 2015-03-25) priteisti žalos atlyginimą regreso teise dėl nurodytų 2012-02-21 išmokėtų kompensacijų atmetamas dėl praleisto ieškinio senaties termino (ieškinys pateiktas praėjus daugiau nei 3 metams po kompensacijos išmokėjimo). Teismas nenustatė aplinkybių byloje, kad ieškinio senaties terminas buvo nutrauktas pagal pateiktus įrodymus byloje arba egzistuoja svarbios priežastys, kurios sudaro pagrindą jį atnaujinti. Teismas sprendimu Teisingumo ministerijos ieškinį tenkino iš dalies: atmetė reikalavimus dėl 2 635,39 Eur.

Be to, naudojantis Lietuvos teismų informacinės sistemos „Liteko“ vieša sprendimų paieška (pagal penkis atsitiktinai pasirinktus atvejus) buvo nustatyta, kad, ministerijai pateikus regresinius ieškinius, o teismui nustačius trūkumų, pastarieji nebuvo ištaisyti ir pakartotinai ieškiniai teismui nebuvo pateikti. Neištaisyti trūkumų, teismai ministerijos ieškinius dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo regreso tvarka nutarė laikyti nepaduotais ir juos grąžino ministerijai ar paliko nenagrinėtus, o priimti preliminarūs sprendimai buvo naikinami.

Pavyzdys

2015-03-24 Kėdainių rajono apylinkės teisme gautas Teisingumo ministerijos ieškinys dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo regreso tvarka atsakovams D.G. ir Ž. L. Teismas 2015-04-01 priėmė preliminarų sprendimą, kuriuo ieškinį tenkino. Paaiškėjo, kad Ž. L. gyvenamoji ir darbo vietos yra nežinomos, ir dėl šios priežasties preliminarus sprendimo įteikti

nepavyko. 2015-05-05 teismas nutartimi ieškovei nustatė 7 d. terminą patikslinti atsakovo gyvenamąją vietą ar atlikti veiksmus, kad teismas galėtų procesinius dokumentus įteikti kitu būdu, kad ieškinys galėtų būti nagrinėjamas pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles. Ieškove nurodytų trūkumų nepašalino. Nutarta panaikinti preliminarų 2015-04-01 sprendimą, ministerijos pateiktą ieškinį palikti nenagrinėtą (civilinės bylos Nr. e2-1015-336/2015, 2015-05-13 nutartis)

Ministerija neturi informacijos, kiek tokių atvejų buvo 2013–2015 m. metais. Ši informacija reikalinga kontroliuojant ieškinių pateikimą. Todėl yra didelė rizika, kad valstybės atlygintos sumos nebus atgautos. Viena iš ministerijos atstovų nurodytų priežasčių – ministerijai teisės aktai nesuteikia teisės gauti informaciją apie atsakovo gyvenamąją vietą iš Gyventojų registro. Atkreipėme dėmesį, kad nuo 2015 m. šio registro valdytoja paskirta Teisingumo ministerija.

4. Teisingumo ministerija nesiėmė pakankamų veiksmų po vykdomojo dokumento išdavimo, todėl mažėjo galimybė iš atsakingų už žalą asmenų išsiieškoti už juos kompensuotas sumas

Ministerija 2011–2014 m. pateikė antstoliams vykdyti 211 vykdomųjų raštų, 2015 m. jų neteikė.

Išanalizavus 117 vykdomųjų dokumentų pateikimo antstoliams vykdyti atvejų nustatyta, kad 17 proc. iš nagrinėtų atvejų vykdomieji dokumentai nebuvo pateikti antstoliams vykdyti per penkerių vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminą. Taip ministerija prarado galimybę įgyvendinti regresio teisę ir išsiieškoti kompensuotas sumas. Ministerija vykdomuosius dokumentus antstoliams pateikė vykdyti vidutiniškai per trejus metus.

Pavyzdžiai

1. Ministerija 2013 m. vykdomuosius raštus antstoliui vykdyti pateikdavo dažniausiai (11 atvejų iš 26) praėjus trejiems metams nuo vykdomojo rašto gavimo, nuo dviejų iki trejų metų – aštuoniais atvejais, iki vienerių metų – septyniais atvejais.
2. Išanalizavus 2014 m. 85 atvejus nustatyta, kad 14 atvejų vykdomieji raštai antstoliams buvo pateikti vidutiniškai per dvejus ar trejus metus nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo, o 71 atveju – vykdomieji raštai antstoliams vykdyti nebuvo pateikti (bylose buvo pridėti vykdomųjų raštų originalai): iš jų 20 atvejų – nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos praėję daugiau nei ketveri metai, 17 atvejų nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos suėjęs penkerių metų terminas.

Taip pat nustatyta atvejų, kai ministerija kreipėsi į teismus dėl vykdomojo rašto išdavimo, tačiau teismai jų pakartotinai neišduodavo, o nurodydavo, kad vykdomieji raštai ministerijai jau buvo išsiųsti ar skolininkas mirė. Po to ministerija dėl šių atvejų veiksmų, būtinų regresio teisei įgyvendinti, neatliko.

Pavyzdys

Analizuojant 2014 m. ministerijos pateiktus dokumentus, tarp jų buvo Šalčininkų r., Kauno, Tauragės r., Kėdainių r., Raseinių r. apylinkės teismų raštų, kuriuose jie nurodo, kad teismas negali pakartotinai išduoti vykdomųjų raštų, nes jie Teisingumo ministerijai buvo išsiųsti anksčiau (6 atvejai) ar skolininkė mirusi (1 atvejis). Po to veiksmų, būtinų regresio teisei įgyvendinti, nebuvo atlikta. Tarp nagrinėtų buvo du atvejai, kai nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo jau buvo praėję penkeri metai: Tauragės r. apylinkės teismas informavo, kad ministerijai vykdomąjį raštą išsiuntė 2010-06-21, Kėdainių r. apylinkės teismas – 2010-07-20).

Išvardyti faktai rodo nepakankamą kontrolę, užtikrinant vykdomųjų dokumentų pateikimą antstoliams.

Teisingumo ministerijos veiklos ataskaitose bei pokalbių su ministerijos darbuotojais metu buvo akcentuota, kad valstybė susiduria su problema išsiaiškinti iš už žalą atsakingų asmenų, nes neretai išieškojimo metu asmenys vis dar atlieka įkalinimo bausmę, neturi pajamų ar turto, iš kurio galima išieškoti valstybės išmokėtą kompensaciją.

Kaip rodo audito metu surinkti įrodymai, faktiškai tol, kol Teisingumo ministerija antstoliui pateikė vykdomąjį dokumentą dėl išieškojimo iš už žalą atsakingo asmens vykdymo, nuo smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensacijos išmokėjimo buvo praėję nuo trejų iki devynerių metų. Per tokį ilgą laiką gali pasikeisti aplinkybės, reikšmingos kompensuotų sumų atgavimui (asmuo paleistas į laisvę, atliekant bausmę dirbo apmokamą darbą). Išnagrinėjus Kalėjų departamento ir pataisos įstaigų Valstybės kontrolei pateiktą informaciją apie 63 laisvės atėmimo bausme nuteistus asmenis, kurie yra atsakingi už žalą, nustatyta, kad 23 (36,5 proc.) žala padarę asmenys, atlikę bausmę, buvo paleisti į laisvę (iš jų trys paleisti lygtinai), 21 (33 proc.) asmeniui buvo pasiūlytas ir jie dirbo apmokamą darbą. Tačiau ministerija vykdomųjų dokumentų antstoliams nepateikė. Todėl nebuvo įsitikinta, ar buvo galimybė regresu teisę įgyvendinti rezultatyviau.

Nustatyti faktai rodo, kad Teisingumo ministerija netinkamai įgyvendino regresu teisę, todėl iš už žalą atsakingų asmenų buvo išieškota nedidelė dalis valstybės kompensuotų sumų. Ministerijos aiškinimu, tinkamam regresu teisės įgyvendinimui trūksta žmogiškųjų išteklių, tačiau ji nesiėmė pakankamų priemonių, kaip būtų galima regresu teisės procesą optimizuoti. Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas priimtas 2005 m. Ministerija nevykdė šio įstatymo nuostatų, susijusių su regresu teisės įgyvendinimu, stebėsenos¹⁹. Taip nebuvo analizuota ir neieškota galimybių, kaip tobulinti teisinį reguliavimą įgyvendinant regresu teisę.

Taip pat atkreipėme dėmesį, kad ministerija, vykdydama minėtą įstatymą, įgyvendina valstybės politiką. Ministerija steigiamą formuoti valstybės politiką, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą ministrui pavestose valdymo srityse. Valstybės politikos įgyvendinimo funkcijos ministerijai gali būti pavestos tik įstatymų nustatytais atvejais ir nustatytam terminui²⁰. Terminai Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatyme nenustatyti, o ministerija valstybės politikos įgyvendinimo funkcijas vykdo daugiau kaip dešimt metų, tačiau funkcijų, susijusių su įstatymo įgyvendinimu, perdavimo kitoms institucijoms galimybė 2013–2016 m. Teisingumo ministerijoje svarstyta nebuvo. Ministerija informavo, kad anksčiau darbinių diskusijų metu buvo svarstyta Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo įgyvendinimo funkcijas perduoti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyboms.

Pokyčiai audito metu. Teisingumo ministerija informavo, kad yra:

- 1) rengiami Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos ministerijos priimtas sprendimas taptų vykdomuoju dokumentu;
- 2) pasirašoma sutartis su Informatikos ir ryšių departamentu, kurios pagrindu automatinio būdu būtų galima gauti informaciją apie asmens įregistravimo faktą įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registre ir šio registro išrašus.

¹⁹ Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, 2012-09-18 Nr. XI-2220, 24 str. 1 d.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 1994-05-19 Nr. I-464, 29 str. 1 d.

3.2. Teisingumo ministerijai atlyginus žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų

Valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytai žalai atlyginti ministerija 2013–2015 m. žalą patyrusiems 1 587 asmenims išmokėjo 4 216 tūkst. Eur. Išmokamų lėšų suma kasmet didėjo: 2015 m., palyginti su 2013 m., jų išmokėta apie aštuonis kartus daugiau. Valstybei atstovaujančios institucijos, dėl kurios pareigūno, valstybės tarnautojo ar kito darbuotojo neteisėtų veiksmų (aktų) atsirado žala, regreso tvarka išieškojo apie 3,4 tūkst. Eur (3 lentelė).

3 lentelė. 2013–2015 m. Teisingumo ministerijos atlyginta žala ir valstybei atstovaujančių institucijų regreso tvarka išieškotos lėšos (tūkst. Eur)

Metai	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Išmokėta lėšų	333,6	1 018,5	2 864,6
Regreso tvarka išieškota lėšų	1,6	0,6	1,2

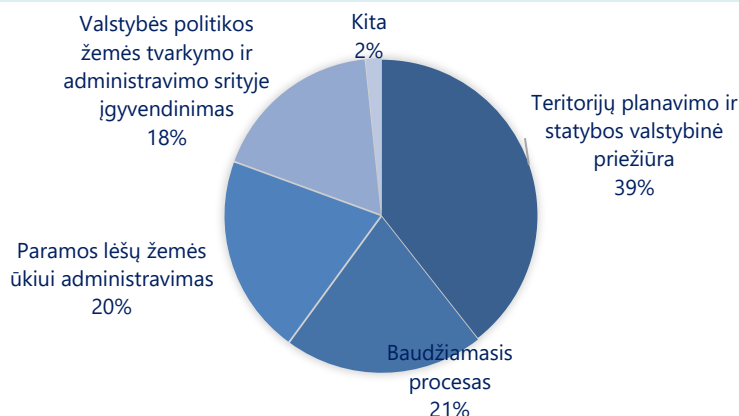
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Teisingumo ministerijos ir Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenis

Teisingumo ministerijos duomenimis, apie 30 proc. visų 2013–2015 m. išmokėtų lėšų sudarė lėšos atlyginus žalą, atsiradusią dėl netinkamų įkalinimo sąlygų (1 422 asmenims atlyginta 1 294 tūkst. Eur). Valstybės kontrolė 2014 m. valstybinio audito ataskaitoje konstatavo²¹, kad „Teisingumo ministerija ir jai pavaldus Kalėjimų departamentas neužtikrina, kad Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijoje patvirtintos priemonės būtų įgyvendinamos laiku ir asmenų laikymo įkalinimo įstaigose sąlygos atitiktų Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų reikalavimus“. Todėl regreso teisės įgyvendinimo, kai žala atsirado dėl netinkamų įkalinimo sąlygų, šio audito metu neanalizavome.

Nesisteminami duomenys apie tai, dėl kurių valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų) atsirado žala. Todėl siekdami nustatyti, kokios tai institucijos, išanalizavome 141 teismo sprendimą ir taikos sutartį dėl žalos atlyginimo, pagal kuriuos ministerija 2013–2015 m. atlygino apie 1 800 tūkst. Eur žalą. Tai sudaro apie 85 proc. visų dokumentų, išskyrus sprendimus dėl netinkamų įkalinimo sąlygų. Dažniausiai žala buvo padaryta dėl šių institucijų atitinkamose srityse neteisėtų veiksmų:

- apskričių viršininkų (apskričių viršininkų administracijų), kurių funkcijas 2010-07-01 perėmė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija ir Nacionalinė žemės tarnyba,
- Nacionalinės mokėjimo agentūros,
- ikiteisminio tyrimo įstaigų, prokuratūros ir teismo (9 pav.).

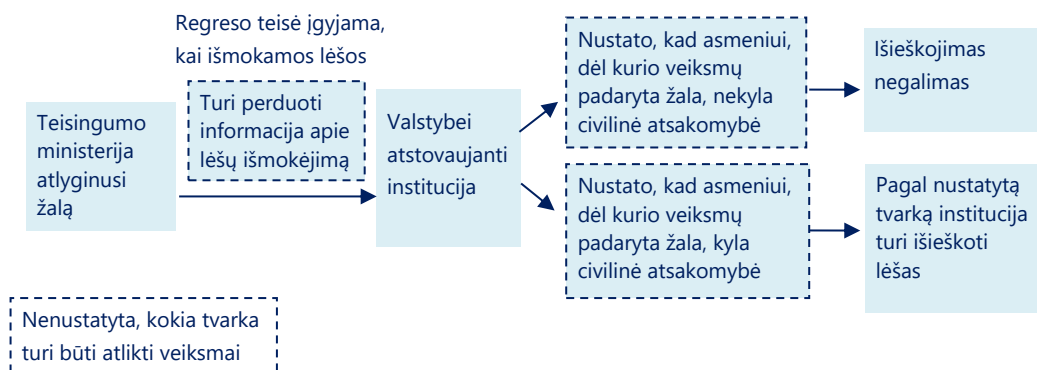
²¹ Valstybės kontrolės 2014-07-15 valstybinio audito ataskaita „Dėl Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijoje atlikto finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“ Nr. FA-P-40-3-38, p. 18.

9 pav. Atlygintos sumos (proc.) pagal valdžios institucijų veiklos sritis

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teismų sprendimus ir taikos sutartis

Įvertinus regreso teisės įgyvendinimo procesą, nustatyta:

1. Teisės aktais nustatytas mechanizmas regreso teisei įgyvendinti turi trūkumų, nes nenumatyta kokia tvarka turi būti atlikti veiksmai, būtini įgyvendinti šiai teisei (10 pav.).

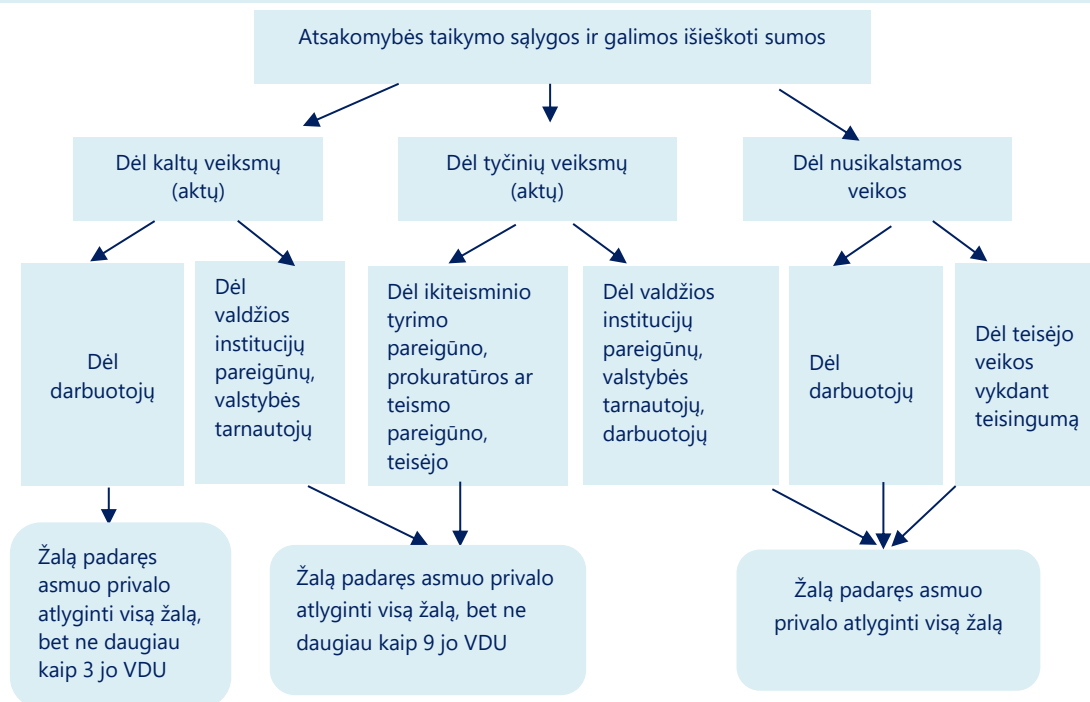
10 pav. Valstybės regreso teisės įgyvendinimo mechanizmas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

2. Teisės aktai nustato apribojimus, todėl regreso tvarka žalą, kurią atlygino valstybė, galima išieškoti ne visada

Tai, kiek valstybei atstovaujančios institucijos gali regreso tvarka išieškoti lėšų, priklauso nuo aplinkybių, kuriomis žala padaryta. Pagal teisės aktus valstybės atlygintą žalą išieškoti galima ne visada, nes numatytos sąlygos, tik kurioms esant ją galima išieškoti, ir nustatytos galimos išieškoti sumos (11 pav.).

11 pav. Atsakomybės taikymo sąlygos ir išieškotini dydžiai taikant regreso teisę atlyginus žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus, reglamentuojančius atsakomybės sąlygų nustatymą

Iš ikiteisminio tyrimo ir prokuratūros pareigūnų, teisėjų, skirtingai nei iš valstybės tarnautojų, regresu tvarka išieškoti žalą galima tik nustačius jų veiksmuose tyčią. Tyčia laikomas toks asmens elgesys, kai sąmoningai siekiama padaryti žalos arba sąmoningai leidžiama jai atsirasti²². Tyčią, teisininkų teigimu²³, įrodyti sudėtinga. Todėl mažai tikėtina, kad šių asmenų neteisėtais kaltais veiksmais padaryta žala iš jų bus išieškota. Generalinės prokuratūros teigimu, „įstatymų leidėjas tokį reglamentavimą aiškina būtinybe garantuoti teisėsaugos institucijų pareigūnų ir teisėjų savarankiškumą ir nepriklausomumą“. Įstatyme²⁴ tik teisėjams garantuojamas imunitetas. Atkreipėme dėmesį, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnais ir prokurorais gali būti tik aukštos kvalifikacijos ir nepriekaištingos reputacijos asmenys, kurie pradėdami eiti pareigas prisiekia vykdyti Lietuvos Respublikos įstatymus. Be to, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs²⁵, kad „įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad valstybės pareigūnai, vykdančys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, galėtų tinkamai vykdyti savo įgaliojimus, kad būtų išvengta viešųjų ir privačių interesų supriešinimo, kad nebūtų sudarytos teisinės prielaidos valstybės pareigūnams, vykdančioms funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visiems asmenims, priimančioms visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, veikti ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet savo asmeniniais ar grupiniais interesais, naudotis savo statusu savo ar sau artimų

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-09-27 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007.

²³ 1) Nubausti galima net kaltą be kaltės, bet tik ne pareigūną. [Žiūrėta 2016-07-22] Prieiga per internetą: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/nusikaltimai_ir_nelaimes/nubausti_galima_net_kalta_be_kaltes_bet_tik_ne_pa_reiguna/; 2) Kalti be bausmės. [Žiūrėta 2016-07-22] Prieiga per internetą: <http://iq.lt/lietuva/kalti-be-bausmes-2>.

²⁴ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 1994-05-31 Nr. I-480, 47 str.,

²⁵ Konstitucinio Teismo 2004-07-01 nutarimas.

asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, kad būtų galima veiksmingai kontroliuoti, kaip valstybės pareigūnai, vykdančys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, laikosi šių reikalavimų, ir kad nurodyti valstybės pareigūnai ir kiti asmenys, jeigu jie nepaiso minėtų reikalavimų, būtų traukiami atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus“. Įvertinus tai, kad žalos atlyginimas dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų baudžiamojo proceso srityje 2013–2015 m. sudarė apie penktadalį visų išmokėtų lėšų, turėtų būti svarstoma, ar teisės aktuose nustatytas ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų civilinės atsakomybės apribojimas yra pakankamai pagrįstas. Vieno iš mokslininkų²⁶ siūlymu, jei žala padaryta dėl šių asmenų tyčios, valstybė, atlyginusi žalą, turėtų įgyti teisę regreso tvarka iš šių asmenų išieškoti visą žalą, neapsiribojant devynių jų VDU suma, o jeigu žalą jie padarė dėl didelio neatsargumo – išieškoti įstatymų nustatyto dydžio sumas.

3. Valstybės institucijos nesiėmė priemonių įvertinti, ar asmeniui, dėl kurio veiksmų padaryta žala, kyla civilinė atsakomybė, todėl nenustatė, ar regreso tvarka gali būti išieškotos lėšos

Teismo sprendimuose ir taikos sutartyse dėl žalos atlyginimo nustatoma už žalą atsakinga valdžios institucija ir jos neteisėti veiksmai, tačiau nesprenžiamas klausimas dėl institucijos darbuotojo kaltės ir atsakomybės. Todėl valstybei atstovaujančios institucijos, vadovaujantis CK ir kitais teisės aktais, turi pačios nustatyti asmenį, dėl kurio veiksmų padaryta žala, ir įvertinti, ar jam kyla civilinė atsakomybė, t. y. nustatyti, ar yra galimybė įgyvendinti regreso teisę.

Teisės aktuose nėra reglamentuota, kokia tvarka valstybės institucijos turi įvertinti, ar asmeniui kyla civilinė atsakomybė, skirtingai nei tada, kai sprendžiama, ar asmeniui kyla tarnybinė atsakomybė. Šių teisinės atsakomybės formų taikymo atveju turi būti vertinama panašaus pobūdžio informacija (asmens kaltė, jo neteisėti veiksmai ir kt.), tačiau jų taikymo paskirtis ir senaties terminai yra skirtingi. Tarnybinės atsakomybės taikymo senaties terminas paprastai yra 6–12 mėnesių nuo nusizengimo padarymo dienos, o regreso teisės, įgalinančios taikyti civilinę atsakomybę, atveju reikalavimams taikomas 3 metų ieškinio senaties terminas, jis pradedamas skaičiuoti nuo žalos atlyginimo dienos.

Pagal apklausos rezultatus tik 3 proc. (4 iš 141) atvejų valstybei atstovaujančios institucijos ėmėsi priemonių nustatyti asmenį, dėl kurio veiksmų padaryta žala, ir įvertinti, ar jam kyla civilinė atsakomybė. Pagal šiuos atvejus Teisingumo ministerija žalą patyrusiems asmenims išmokėjo apie 6 tūkst. Eur. Tris tyrimus dėl regreso įgyvendinimo galimybių atliko Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija. Kitais 137 nagrinėjamais atvejais (dėl 1 mln. 794 tūkst. Eur) valstybei atstovaujančios institucijos nevertino, ar gali būti išieškotos lėšos regreso tvarka.

Auditorių nuomone, įvertinus susiklosčiusią praktiką, tikslinga nustatyti mechanizmą, leidžiantį užtikrinti, kad valstybės institucijos imtųsi priemonių nustatyti asmenį, dėl kurio veiksmų atsirado žala, ir įvertinti, ar jam kyla civilinė atsakomybė. Diskusijų su mokslininku²⁷ metu buvo išsakyta nuomonė, kad taip pat turėtų būti nustatyti terminai, per kuriuos valstybei atstovaujančios institucijos turėtų atlikti šiuos veiksmus, taip procesas nebūtų apsunkinamas pasikeitusiomis aplinkybėmis (darbuotojų kaita ir pan.).

4. Valstybės institucijos ne visada turi pakankamą informaciją regreso teisei įgyvendinti, todėl yra apsunkintas šios teisės įgyvendinimas

²⁶ Pokalbis su teisininke doc. dr. Simona Drukeiniene, 2016-05-25.

²⁷ Pokalbis su teisininke doc. dr. Simona Drukeiniene 2016-05-25.

- Teisingumo ministerija ne visada informavo valstybei atstovaujančias institucijas, kad išmokėjo lėšas žalą patyrusiems asmenims

Valstybei atstovaujančios institucijos valstybės regreso teisę gali pradėti įgyvendinti nuo tada, kai Teisingumo ministerija įvykdo teismo sprendimus ir taikos sutartis dėl žalos atlyginimo, t. y. išmoka lėšas žalą patyrusiam asmeniui.

Asmuo, patyręs žalą, ne visada iš karto po teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo įsiteisėjimo Teisingumo ministerijai pateikė prašymą dėl žalos atlyginimo. Išanalizavus 10 ministerijai pateiktų prašymų atlyginti žalą nustatyta, kad asmenys prašymus teikė praėjus vidutiniškai 2,5 mėnesio nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo (trumpiausias pateikimo terminas – 10 dienų, ilgiausias – 4 mėnesiai). Ministerijos atstovų teigimu, buvo atvejų, kai asmenys nesikreipė dėl teismo sprendimo įvykdymo praėjus net ir keleriems metams po jo įsiteisėjimo. Kiek tokių atvejų yra iš viso, ministerija apskaitos neveda.

Pavyzdys

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-10-17 nutartimi (administracinė byla Nr. A552-1603/2013) pagal pareiškėjų E. K. ir D. K. skundą dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo iš atsakovų Neringos savivaldybės, atstovaujamos Neringos savivaldybės administracijos ir Neringos savivaldybės tarybos, Lietuvos valstybės, atstovaujamos Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos, priteista pareiškėjai E. K. 4 344 Eur neturtinės žalos atlyginimo, o D. K. – 1 448 Eur neturtinės žalos atlyginimo solidariai iš atsakovų. Teisingumo ministerijos atstovų teigimu, teismo sprendimas nėra įvykdytas, nes šie asmenys nepateikė prašymo atlyginti žalą.

Teisingumo ministerija nėra įpareigota informuoti valstybei atstovaujančių institucijų apie lėšų išmokėjimą žalą patyrusiam asmeniui. Pagal apklausos rezultatus, valstybei atstovaujančios institucijos informaciją apie lėšų išmokėjimą žalą patyrusiems asmenims iš ministerijos gavo tik pagal 13 proc. (18 iš 141) teismo sprendimų ir taikos sutarčių. Iš jų 10 atvejų ministerija teikė šią informaciją atsakydama į valstybei atstovaujančių institucijų raštus ir jų paklausimus el. paštu ar telefonu. Aštuoniais atvejais šią informaciją gavo pataisos įstaigos, nes ministerija lėšas žalą patyrusiam asmeniui ir kuris atlieka bausmę pervedė į šios įstaigos depozitinę sąskaitą.

Valstybei atstovaujančios institucijos, negavusios iš Teisingumo ministerijos informacijos apie lėšų išmokėjimą žalą patyrusiems asmenims, neturi tinkamo pagrindo vertinti šių lėšų atgavimo tikimybę ir negali operatyviai pradėti vykdyti būtinų veiksmų regreso teisei įgyvendinti.

- Teismų sprendimuose dėl žalos atlyginimo ne visada aiškiai konstatuotas atlygintinos žalos dydis pagal kiekvieną už žalą atsakingą valdžios instituciją

Apie 90 proc. dokumentų, pagal kuriuos Teisingumo ministerija 2013–2015 m. atlygino asmenims žalą, sudarė Lietuvos teismų sprendimai dėl žalos atlyginimo, o kitą dalį – taikos sutartys ir Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai dėl žalos atlyginimo.

Išanalizavus 25 Lietuvos teismų sprendimus, pagal kuriuos Teisingumo ministerija 2013–2015 m. atlygino žalą, nustatyta, kad šių sprendimų rezoliucinė dalis rašoma pagal skirtingą praktiką.

Pavyzdžiai

1. Lietuvos apeliacinio teismo 2013-04-03 nutartimi (civilinė byla Nr. 2A-108/2013) pagal ieškovo A. A. skundą iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Policijos departamento, Kalėjų departamento ir Teisingumo ministerijos, priteista 4489 Eur žalai atlyginti. Taip teismas nekonstatavo žalos dydžio pagal kiekvieną už žalą atsakingą instituciją.
2. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013-02-11 sprendimu (administracinė byla Nr. I-744-171/2013) pagal pareiškėjo A. S. skundą iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Nacionalinės mokėjimo agentūros ir Žemės ūkio ministerijos, solidariai priteista 73 825 Eur nuostoliams atlyginti. Taip teismas aiškiai konstatavo, kad valdžios institucijų atsakomybė solidari.
3. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014-04-07 nutartimi (administracinė byla Nr. A552-486/2014) pagal pareiškėjos V. L. skundą iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Nacionalinės žemės tarnybos, priteista 434 Eur žalai atlyginti, iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos, priteista 217 Eur žalai atlyginti. Taip teismas aiškiai konstatavo, už kurią žalą dalį yra atsakingos valdžios institucijos.

Tai, kad teismai ne visada konstatuoja atlygintinos žalos dydžio pagal kiekvieną už žalą atsakingą valdžios instituciją, apsunkina valstybės regresio teisės įgyvendinimą, nes tuomet valstybei atstovaujančioms institucijoms nėra aišku, kokio dydžio sumas kiekviena iš jų turi išieškoti iš asmenų, dėl kurių veiksmų padaryta žala. Siekiant to išvengti, teismų sprendimuose turėtų būti aiškiai konstatuota už kurią žalą dalį yra atsakinga kiekviena institucija, kai yra tokia galimybė, arba nustatyta solidari valdžios institucijų atsakomybė.

Nacionalinės teismų administracijos teigimu, valstybei atstovaujančios institucijos nekėlė šios problemos ir nemėgino jos spręsti. Auditorių vertinimu, ją spręsti būtų galima daugiau dėmesio skiriant gerosios praktikos viešinimui teismuose.

4. Nepakankamai viešinama, kaip valstybei atstovaujančios institucijos įgyvendina regresio teisę, todėl neužtikrintas su viešuoju interesu susijusios informacijos prieinamumas visuomenei

Nuo 2010-07-01 kiekvienos įstaigos interneto svetainėje turi būti skelbiami įsiteisėję teismų sprendimai, kuriuose konstatuojami teisės aktų pažeidimai įstaigoje, taip pat informacija apie priemones, kurių buvo imtasi dėl šių teisės pažeidimų²⁸.

Išanalizavome šią informaciją turėjusių skelbti įstaigų interneto svetaines pagal 28-is teismų sprendimus dėl žalos atlyginimo, įsiteisėjusius nuo 2015-05-01 iki 2016-01-01. Nustatyta, kad tik vienas teismo sprendimas buvo paskelbtas įstaigos interneto svetainėje, o informacija apie priemones, kurių imtasi dėl šių teisės pažeidimų, nepaskelbta nė karto. Todėl neužtikrintas tinkamas informacijos pateikimas visuomenei.

Auditorių nuomone, jei informacija, susijusi su regresio teisės įgyvendinimu, būtų pateikiama centralizuotai, tai būtų kaip kontrolės priemonė ir skatintų valstybės institucijas įgyvendinti regresio teisę.

²⁸ Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, 2000-01-11 Nr. VIII-152, 6 str. 2 d. 3 p. (2010-05-13 įstatymo Nr. XI-809 redakcija).

3.3. Vaikų išlaikymo fondo administracijai išmokėjus išmokas vaikų išlaikymui

Vaikų išlaikymo fondo administracija išmokėjusi išmokas įgyja teisę reikalauti, kad asmenys, privalantys išlaikyti vaiką, sugrąžintų valstybei jos išmokėtas lėšas, taip pat reikalauti 5 procentų metinių palūkanų.

Kasmet išmokėtos išmokos didėja. 2013–2015 m. išmokėta 43,3 mln. Eur, kasmet išmokas gauna apie 23 tūkst. išmokų gavėjų. Išieškotos sumos (1,7 mln. Eur) su palūkanomis (įskaitant ir iš ieškotas permokėtas sumas) sudarė apie 4 proc. (4 lentelė)

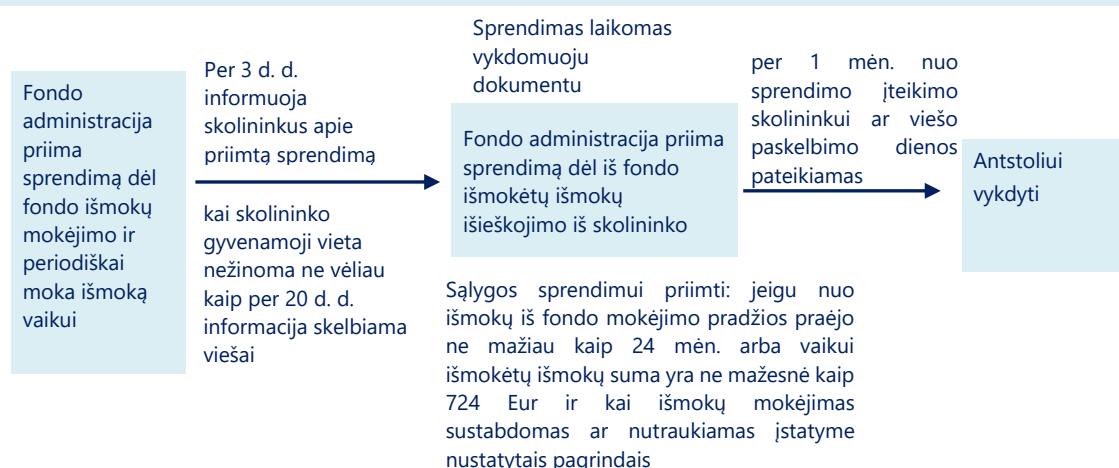
4 lentelė. 2013–2015 m. išmokėtos vaikų išmokos ir išieškotos (atgautos) lėšos (tūkst. Eur)

Metai	2013	2014	2015
Išmokėta išmokų	14 060,7	14 513,8	14 675,9
Išieškota lėšų	442,4	636,2	654,4
Regreso tvarka išieškota lėšų iš skolininkų	361,5	533,6	547,8

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vaikų išlaikymo fondo administracijos pateiktus duomenis

Igyvendinant regresą teisę, nereikia kreiptis su ieškiniu į teismą, pakanka fondo administracijos priimto sprendimo dėl išmokėtų išmokų išieškojimo, nes jam suteiktas²⁹ vykdomojo dokumento statusas (12 pav.)

12 pav. Vaikų išlaikymo fondo išmokų išieškojimo (atgavimo) iš skolininkų schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

Ivertinus regresą teisės įgyvendinimo procesą, nustatyta:

1. Fondo administracija negauna pakankamos informacijos regresą teisei įgyvendinti. Stebima rizika, kad nebus patenkintas gaunamos informacijos poreikis, nes informacinė sistema kuriama nesilaikant teisės aktų reikalavimų

Fondo administracijai regresą teisei įgyvendinti, t. y. sprendimui dėl valstybės išmokos išieškojimo iš skolininko priimti, domėtis, kaip antstoliai vykdo išieškojimą pagal fondo administracijos jiems pateiktus vykdomuosius raštus, reikalinga informacija iš valstybės institucijų ir įstaigų, kitų subjektų bei jų valdomų registru. Iš Gyventojų registro reikalingi duomenys apie skolininko deklaruotą gyvenamąją

²⁹ Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymas, 2006-12-19 Nr. X-987, 11 str. 3 d.

vieta, išvykimą iš Lietuvos Respublikos, mirties faktą ir datą, iš Testamentų registro – duomenys apie mirusio skolininko paveldėjimo faktą, iš Antstolių informacinės sistemos – duomenys apie vykdomosios bylos eigą.

Vaikų išlaikymo fondo administravimo informacinė sistema įsteigta 2012 m., patvirtinus jos nuostatus³⁰. Ji nebaigta kurti ir neįteisinta. Fondo administracija turi prieigą prie Gyventojų registro, nuo 2016 m. prie Antstolių informacinės sistemos peržiūrėti jų valdomą informaciją, tačiau nėra galimybės vykdyti mainus su minėtais registrais ir informacine sistema. T. y. tinkamai ir laiku valdyti informaciją, reikalingą regresio teisei įgyvendinti. Duomenys tikrinami pagal kiekvieną asmenį, todėl jiems gauti reikalingi papildomi ištekliai ir laikas, duomenys gaunami neoperatyviai. Prie Testamentų registro fondo administracija prieigos neturi.

Fondo administracija 2015-11-02 su įmone pasirašė informacinės sistemos projektavimo, programavimo, kūrimo ir diegimo, bandomosios eksploatacijos ir apmokymo paslaugų sutartį. Sistemą kurti planuojama baigti 2016-10-04. Pagal šią sutartį numatomi fondo administracijos IS duomenų mainai su išorinėmis informacinėmis sistemomis: Antstolių informacine sistema, Socialinės paramos informacine sistema, Gyventojų registro duomenų baze, Valstybės biudžeto apskaitos ir mokėjimo sistema.

Atkreipiame dėmesį, kad fondo administracijos IS kūrimas vykdomas nesilaikant teisės aktuose³¹ numatytos kūrimo tvarkos: be techninio aprašymo (specifikacijos). Pagal pasirašytą sutartį IS nuostatai, saugos nuostatai ir techninis aprašymas (specifikacija) turėjo būti parengti ir suderinti – 2015-12-18. IS nuostatai ir IS duomenų saugos nuostatai³², patvirtinti 2012 m. yra keičiami. Suinteresuotoms institucijoms šie dokumentai buvo išsiųsti derinti 2016-04-04, pakartotinai derinti – 2016-06-10. Techninė specifikacija neparengta. Neparengus specifikacijos, kurioje numatomas sistemos kūrimo būdas ir detalūs reikalavimai sistemai, buvo pradėtas sutarties vykdymas: atliekami IS kūrimo darbai, vykdoma bandomoji eksploatacija, sistemos naudotojų mokymai.

Atliekant IS kūrimo darbus neaprašius kuriamos IS funkcijų, joje kaupiamų duomenų šaltinių ir kitos informacijos, yra rizika, kad gali būti nepasiektas IS ir registrų suderinamumas ir integracija.

2. Fondo administracija neoperatyviai priėmė sprendimus dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko, todėl didėjo išieškotinos (atgautinos) sumos

Kaip minėta, sprendimas dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko laikomas vykdomuoju dokumentu. Pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu³³ patvirtintą Išmokėtų iš vaikų išlaikymo fondo išmokų atgavimo iš skolininkų tvarkos aprašą sprendimas gali būti priimamas atsiradus tam tikroms sąlygoms: jeigu nuo išmokų mokėjimo pradžios praėję ne mažiau kaip 24 mėn. arba vaikui išmokėtų išmokų suma yra ne mažesnė kaip 724 Eur ir kai išmokų mokėjimas sustabdomas ar nutraukiamas Vaikų išlaikymo fondo įstatyme nustatytais pagrindais.

³⁰ Vaikų išlaikymo fondo administracijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2012-12-28 įsakymas Nr. A1-78 „Dėl vaikų išlaikymo fondo administravimo informacinės sistemos nuostatų ir vaikų išlaikymo fondo administravimo informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“.

³¹ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, 2011-12-15 Nr. XI-1807, 31 str. 2 d.; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimu Nr. 180 patvirtinto Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašas, 23 p.

³² Patvirtinti Vaikų išlaikymo fondo administracijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2012-12-28 įsakymu Nr. A1-78.

³³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008-05-30 įsakymu Nr. A1-179 patvirtintas Išmokėtų iš Vaikų išlaikymo fondo išmokų atgavimo iš skolininkų tvarkos aprašas, 4 p.

Fondo administracija 2013–2015 m. nesilaikė teisės aktuose nustatytos tvarkos sprendimams dėl skolų išieškojimo iš skolininko priimti. 2013–2015 m. buvo priimti 4 029 sprendimai dėl skolų išieškojimo, t. y. tik dėl 13 proc. skolininkų. Didžioji dalis (95 proc.) jų buvo priimti skolininkams, kurių vaikams valstybės išmokos pradėtos mokėti 2008–2009 m. Fondo administracija paaiškino, kad, trūkstant žmoniškųjų išteklių (skolų ir palūkanų atgavimą iš skolininkų organizuoja ir užtikrina vienas specialistas), organizuojant skolų išieškojimą prioritetas buvo teikiamas dėl išmokėtų išmokų vaikams, kurie tapo pilnamečiais. Tai vienas iš išmokų mokėjimo nutraukimo atvejų, šiuo atveju išmokėta galutinė suma nesikeičia.

Išanalizavus atsitiktinės atrankos būdu pasirinktus 56 atvejus, nustatyta, kad 28 atvejais vaikams išmokų mokėjimas nutrauktas ir todėl turėjo būti pradėtas išieškojimas. Dėl skolos išieškojimo priimta mažiau nei trečdalis (aštuoni) sprendimų. Jie buvo priimti vidutiniškai per ketverius metus po išmokų mokėjimo nutraukimo (minimalus laikas – trys mėnesiai, maksimalus – septyneri metai). Taip fondo administracija nesilaikė ir nusistatyto prioriteto išieškoti skolas iš skolininkų, kai vaikai tapo pilnamečiais. Jos teigimu, pirmenybė buvo teikiama tiems atvejams, kai iš antstolio būdavo gauta informacija, kad skolininkas turi turto ar pajamų.

Delsiant priimti sprendimus dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko, išieškotinos (atgautinos) sumos už išmokas 2013–2015 m. laikotarpiu padidėjo beveik dvigubai (2013 m. buvo 56,7 mln. Eur), o 2015 m. pabaigoje susikaupė 108,4 mln. Eur. Todėl būtina operatyviai imtis priemonių, kad būtų priimti sprendimai dėl visų išieškotinų išmokų išieškojimo ir jie pateikti antstoliams vykdyti.

Pokyčiai audito metu. Parengtas Vaikų išlaikymo fondo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas³⁴. Juo numatoma supaprastinti išmokėtų išmokų atgavimo mechanizmą. Skolų išieškojimo procedūra bus pradėdama pirminiame išmokų mokėjimo etape. Sprendimui dėl fondo išmokų mokėjimo vaikams (žr. 12 pav.) bus suteiktas vykdomojo dokumento statusas, o sprendimo dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko priimti nebereikės.

Fondo administracijos teigimu, parengtu Vaikų išlaikymo fondo įstatymo pakeitimu siekiama išspręsti susikaupusios skolos išieškojimo problemas. Mūsų nuomone, susikaupusių skolų išieškojimo problemą reikėtų spręsti nelaukiant įstatymo priėmimo, nes priešingu atveju, įsiskolinimas dar didės. Nei fondo administracija, nei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nėra suplanavusios priemonių, kaip spręsti šią problemą. Tikslinga atlikti visų skolų inventorizaciją, valdyti informaciją apie skolininkus (miręs, išvykęs į užsienį, nedeklaravęs gyvenamosios vietos ir kt.), įvertinti išteklius, reikalingus veiksams atlikti, tikimybę atgauti skolas ir priimti sprendimus: didinti žmoniškuosius išteklius regreso teisei įgyvendinti ar svarstyti galimybę išieškant susikaupusias skolas pasitelkti privačias skolų išieškojimo bendroves.

3. Fondo administracija nesiėmė pakankamų veiksmų išmokėtoms išmokoms atgauti, todėl neišnaudojo visų galimybių regreso teisę įgyvendinti rezultatyviau

Fondo administracija kasmet atlieka metinę dalies skolininkų skolų inventorizaciją. 2015-11-30 duomenimis, buvo 30 881 skolininkas. Kasmet inventorizuojama vis mažesnė dalis: 2013 m. 14,5 proc. visų skolininkų skaičiaus, 2014 m. – 9,8 proc. ir 2015 m. – 5,9 proc. Šių inventorizacijų metu

³⁴ Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo Nr. X-987 pakeitimo įstatymo projektas, Seime užregistruotas 2016-04-30 Nr. XIIP-4321.

skolos suderintos su skolininkais, o tikrinant Gyventojų registro duomenis nustatyta, kiek skolininkų buvo išvykę iš Lietuvos, kiek mirusių ir pan. (5 lentelė).

5 lentelė. Inventorizacijos metu nustatyta informacija apie skolininkus

Metinės inventorizacijos duomenys	pagal 2013-11-30 būklę		pagal 2014-12-28 būklę		pagal 2015-11-30 būklę	
	Skolininkų skaičius	Skolos dydis tūkst. Eur	Skolininkų skaičius	Skolos dydis tūkst. Eur	Skolininkų skaičius	Skolos dydis tūkst. Eur
Iš viso patikrinta	3 211	21 342,4	2 890	23 979,0	1 756	18 836,9
Iš jų:						
- skolininkai yra išvykę iš Lietuvos Respublikos	197	1 229,5	185	1 438,9	116	1 179,8
- įtraukti į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą	407	2 806,4	640	5 279,1	390	4 149,9
- nedeklaravę gyvenamosios vietos	552	3 509,6	234	1 917,2	136	1 433,9
- skolininkai mirė	73	449,7	74	573,6	39	411,6

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vaikų išlaikymo fondo administracijos duomenis

Nustačius šią informaciją, būtina imtis veiksmų, būtinų regresio teisei įgyvendinti, tačiau fondo administracija dėl šių skolininkų skolų atgavimo nesiėmė pakankamų veiksmų.

Fondo administracija duomenų apie skolininkus iš Testamentų registro nemokamai negavo ir todėl paklausimų šio registro valdytojui raštu nesiuntė. Paklausimai kaip papildoma priemonė buvo teikiami notarams, tačiau, fondo administracijos teigimu, šiems atsisakius bendradarbiauti, nuo 2014 m. paklausimai nebuvo formuojami. Taip nebuvo nustatoma, ar dėl mirusių asmenų yra paveldėjimo faktas ir ar administracija gali reikšti kreditorinius reikalavimus paveldėtojui.

Jeigu skolininkas išvykęs iš Lietuvos, fondo administracija, vadovaujantis teisės aktais³⁵, turi kreiptis į teismą su ieškiniu dėl iš Vaikų išlaikymo fondo išmokėtų išmokų priteisimo skolininkui. Tuomet administracija kaip kreditorius gali kreiptis į kitos valstybės centrinę instituciją dėl skolos atgavimo iš skolininko, gyvenančio toje šalyje (tarp jų informacijos dėl skolininko buvimo vietos nustatymo, taip pat informacijos, susijusios su skolininko pajamomis, ir, jei būtina – kitomis finansinėmis aplinkybėmis, įskaitant turto vietos nustatymą gavimo). Išieškojimo veiksams atlikti iš skolininko, išvykusio į ES valstybes, teisinės prielaidos sukurtos, tačiau skolų išieškojimo procedūros faktiškai nebuvo vykdytos. Todėl nebuvo išnaudotos galimybės rezultatyviau įgyvendinti regresio teisę, formuoti praktiką skolų išieškojimo šioje srityje ir ieškoti būdų, kaip tobulinti šį procesą. Audito metu fondo administracija pateikė du ieškinius: vienas pateiktas Šalčininkų r. apylinkės teismui dėl beveik 4 tūkst. Eur priteisimo iš Jungtinėje Karalystėje gyvenančio asmens D. K., kitas – Panevėžio miesto apylinkės teismui dėl 144,65 Eur sumos išieškojimo iš Vokietijoje dirbančio asmens I. F. Atkreipėme dėmesį, kad pagal Savitarpio pagalbos išieškant mokesčius įstatymą³⁶ Lietuvos Respublikos institucija atsisako teikti šiame įstatyme nurodytą pagalbą, jeigu priverstinai išieškoti netikslinga socialiniu ir (arba) ekonominiu požiūriu (bendra reikalavimų suma yra mažesnė negu

³⁵ 2008-12-18 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje; Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo papildymo devintuoju¹ skirsniu ir įstatymo priedo papildymo įstatymas, 2012-06-19 Nr. XI-2081.

³⁶ Lietuvos Respublikos savitarpio pagalbos išieškant mokesčius įstatymas, 2011-06-20 XI-1466, 16 str. 1 d.

1 500 Eur). Todėl turėtų būti įvertinta, dėl kokių sumų valstybei tikslinga socialiniu ir (ar) ekonominiu požiūriu vykdyti nedidelių sumų išieškojimą iš skolininkų, išvykusių iš Lietuvos.

Fondo administracija informavo, kad iki 2016 m. iš skolininkų, kurie yra išvykę į užsienį, išieškojimus vykdė per Lietuvos antstolius. Fondo administracija turėdama informaciją, kad asmuo yra išvykęs iš Lietuvos, priimdavo sprendimą dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko ir teikdavo jį vykdyti antstoliui. Atsitiktinės atrankos būdu atlikus procedūras, nustatyta, kad antstoliai vykdė perteklinius veiksmus: nustatė tokią pat informaciją, kurią jau turėjo fondo administracija.

Pavyzdys, kaip antstoliai vykdė perteklinius veiksmus

Fondo administracija 2014-11-24 antstolio kontorai pateikė 2014-10-23 sprendimą vykdyti dėl 1481,76 Eur skolos ir 5 proc. metinių palūkanų išieškojimo iš skolininko Z. V. Jame nurodyta, jog nuspręsta išieškoti iš skolininko Z. V., išvykusio į užsienio valstybę – Jungtinę Karalystę. Skolininkas buvo informuotas viešo paskelbimo būdu. Fondo administracija 2014-12-09 pateikė prašymą „Dėl skolininko paieškos paskelbimo“, kuriuo, vadovaudamasi CPK 639 str., 620 str. 3 d., 621 str., prašė antstolio paskelbti skolininko Z. V. paiešką per policiją. Byloje yra 2014-12-15 papildomų vykdymo išlaidų apskaičiavimo lapas, patvarkymas dėl vykdymo išlaidų išieškojimo ir patvarkymas areštuoti lėšas. Nustatyta, kad skolininkas Z. V. išvyko į užsienio valstybę – Jungtinę Karalystę, šią informaciją jau turėjo fondo administracija.

Atkreipėme dėmesį, kad Valstybinė mokesčių inspekcija turi³⁷ informaciją apie atidarytas ir uždarytas sąskaitas užsienio valstybės kredito, mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigose. Mūsų nuomone, regreso teisės įgyvendinimas ateityje galėtų būti rezultatyvesnis, jei valstybės institucijos keistųsi disponuojama informacija apie skolininkų turimas sąskaitas.

4. Fondo administracija nepakankamai domėjosi, ar antstoliai ėmėsi visų galimų priemonių vykdymiesiems dokumentams įvykdyti, todėl neturėjo informacijos, ar jai būtina priimti sprendimus, kurie leistų paspartinti jų vykdymo eigą

Vaikų išlaikymo fondo administracija, priėmusi sprendimus dėl iš fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko, pati imasi veiksmų dėl skolos atgavimo ar teikia sprendimus antstoliams vykdyti.

Antstoliai 2014–2015 m. išieškojo apie 30 proc. visų išieškotų (atgautų) sumų (6 lentelė).

6 lentelė. Iš skolininkų išieškotos valstybės biudžeto lėšos (kartu su palūkanomis) 2014–2015 m. (tūkst. Eur)

Išieškotos (atgautos) valstybės biudžeto lėšos	2014 m.		2015 m.	
	tūkst. Eur	proc.	tūkst. Eur	proc.
IŠ VISO	533,6	100	547,8	100
iš jų:				
administracijos išieškota	369,6	69,3	379,0	69,2
antstolių išieškota	164	30,7	168,8	30,8

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal fondo administracijos pateiktus duomenis

Fondo administracija, pateikusi antstoliams vykdyti vykdomuosius dokumentus, turi aktyviai domėtis jų vykdymo eiga³⁸. Turint informaciją, kad antstoliai ėmėsi ne visų galimų priemonių, turėtų būti operatyviai priimami sprendimai, ar yra pagrindas apskųsti antstolio veiksmus.

³⁷ Pagal Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (2004-04-13 Nr. IX-2112) 42 str. 2 d. fiziniai asmenys kasmet iki gegužės 1 d. privalo pranešti Valstybinei mokesčių inspekcijai apie atidarytas ir uždarytas sąskaitas užsienio valstybės kredito, mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigose.

³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 640 str. 2 p.

Teismų praktika³⁹ rodo, kad antstoliai ne visada imasi visų būtinų veiksmų išieškojimui vykdyti ar juos atlieka formaliai. Todėl analizavome, ar fondo administracija tinkamai atstovavo valstybei. Fondo administracija informavo, kad 2013–2015 m. su antstoliais susiekė telefonu ar el. paštu. Dažniausiai buvo derinama iš skolininko išieškotina suma, jos dydžiai.

Analizuojant atsitiktinės atrankos būdu atrinktas 20-ies skolininkų 88 vaikams iš fondo išmokėtų išmokų bylas (išieškotina suma 322,5 tūkst. Eur) nustatyta, kad fondo administracija nė karto neapspūdė antstolio veiksmų, neteikė raštų, neragino atlikti patvarkymų, nereikalavo, kad antstolis pateiktų reikalavimą skolininkui, jog šis pateiktų duomenis apie turimą turtą ir jo buvimo vietą, pas trečiuosius asmenis esantį turtą. Apklausus 14 antstolių, kuriems buvo pateikti vykdomieji dokumentai, nustatyta, kad fondo administracija ne visada vykdė įstatymo nustatytą pareigą aktyviai domėtis jų vykdymo eiga: kas ketvirtas apklaustas antstolis nurodė, kad vykdomosiose bylose išieškotojas nėra pateikęs užklausų dėl vykdymo eigos. Todėl fondo administracija neturėjo informacijos, ar antstoliai atliko visus galimus veiksmus vykdomiesiems dokumentams įvykdyti. Fondo administracija nurodė, kad tinkamai atlikti veiksmus – trūksta žmoniškųjų išteklių, nes, kaip minėta, regreso teisę įgyvendina vienas specialistas. Jam domėtis vykdomųjų dokumentų vykdymo eiga ir (ar) bendradarbiauti su antstoliais – tokia funkcija pareigybės aprašyme nenumatyta. Be to, nėra nustatyta vykdomųjų dokumentų vykdymo stebėsenos tvarka.

3.4. Statutinėms įstaigoms išmokėjus kompensacijas statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju

Statutinė įstaiga, statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju nustatyta tvarka išmokėjusi piniginę kompensaciją, įgyja regreso teisę. Kompensacijos dydis priklauso nuo sveikatos sutrikdymo masto ar mirties fakto (mažiausias kompensacijos dydis – 1 pareigūno VDU, didžiausias – 120 pareigūno VDU) (2 priedas).

Pagal statutinių įstaigų apklausos rezultatus nustatyta, kad šios įstaigos pareigūnų, jiems atliekant tarnybines pareigas, sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju 2013–2015 m. išmokėjo 1 015,8 tūkst. Eur piniginių kompensacijų, o regreso tvarka išieškojo 164,9 tūkst. Eur (7 lentelė). 2015 m., palyginti su 2013 m., lėšų išmokėta 1,7 karto daugiau.

7 lentelė. 2013–2015 m. išmokėtos piniginės kompensacijos ir regreso tvarka išieškotos lėšos (tūkst. Eur)

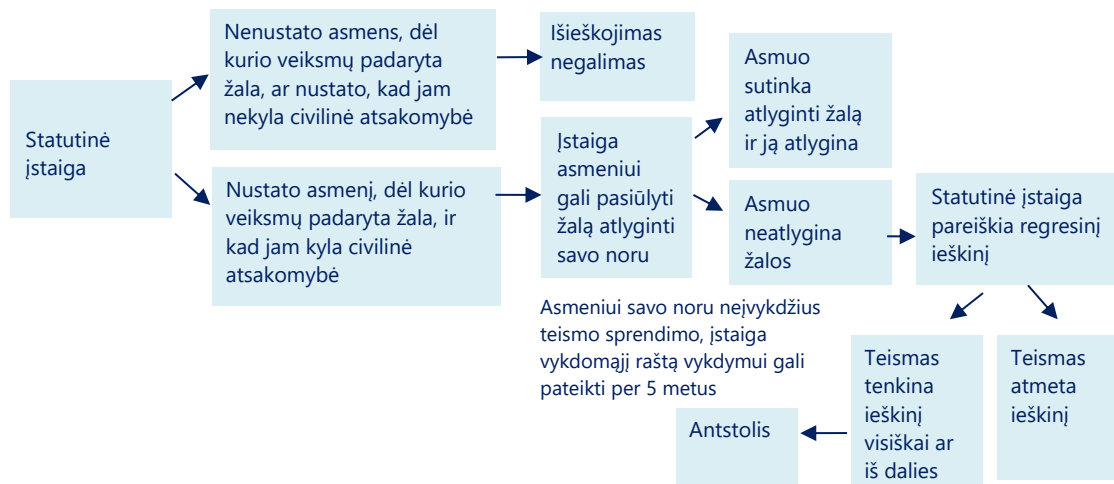
Metai	2013	2014	2015
Išmokėtos piniginės kompensacijos	283,8	241,4	490,6
Regreso tvarka išieškotos lėšos	42,4	47,7	74,8

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal statutinių įstaigų duomenis

Nustatyta, kad daugiausiai (apie 80 proc.) lėšų išmokėjo policijos įstaigos (3 priedas). Jos nevertino, kokios yra tikėtinos atgauti sumos, išmokėjus kompensacijas, atgautinas sumas vertino ir apskaitė tik pagal įsiteisėjusius teismų sprendimus dėl žalos atlyginimo.

Kaip statutinės įstaigos turi įgyvendinti regreso teisę, numatyta teisės aktuose (13 pav.).

³⁹ Vilniaus apygardos teismo 2016-05-10 nutartis, Nr. 1S-418-1020/2016.

13 pav. Regreso teisės įgyvendinimo procesas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

2013–2015 m. statutinės įstaigos pinigines kompensacijas iš viso išmokėjo 242 atvejais. Pagal apklausos rezultatus nustatyta, kokių veiksmų ėmėsi įgyvendindamos regreso teisę (8 lentelė).

8 lentelė. Regreso teisės įgyvendinimas statutinėse įstaigose

Rezultatai	Pareiškė regresinį ieškinį	Ieškinio nepareiškė, bet dar nesuėjęs 3 metų senaties terminas	Nustatė, kad nėra galimybės pareikšti ieškinio	Lėšas išieškojo ne teismo tvarka	Nepareiškė ieškinio ir jau suėjęs 3 metų senaties terminas
Viso 242 atvejai	143	66	23	6	4

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal statutinių įstaigų duomenis

Dvi statutinės įstaigos keturiais atvejais, nepateikusios regresinio ieškinio, iki sueinant jo senaties terminui, nepasinaudojo galimybe išieškoti apie 33 tūkst. Eur. Muitinės kriminalinė tarnyba nurodė, kad regresinių ieškinų nepateikė, įvertinusi susiformavusią teismų praktiką⁴⁰, pagal kurią policijos įstaigų regresinis ieškinys buvo atmestas, nes šios įstaigos nepateikė įrodymų apie nukentėjusiam pareigūnui padarytos žalos dydį. Marijampolės apskrities vyriausiasis policijos komisariatas nurodė, kad, siekiant išsiaiškinti aplinkybes, kodėl nepateiktas regresinis ieškinys, pradėtas tarnybinis patikrinimas.

Įvertinus regreso teisės įgyvendinimo procesą, nustatyta, kad:

- nevertinama, kokia reali turtinė ir (ar) neturtinė žala padaryta statutinio pareigūno sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju

Statutuose įtvirtinti kompensacijų dėl statutinių pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties mokėjimo pagrindai ir jų dydžio nustatymo kriterijai nesiejami su žalą padariusio asmens civilinės atsakomybės sąlygomis, t. y. kompensacija mokama ne vadovaujantis CK nustatytais civilinės atsakomybės pagrindais, o pagal statuteose įtvirtintus reikalavimus⁴¹. Todėl statutinių įstaigų išmokėta kompensacija gali atitikti tikrai padarytos žalos dydį, bet gali jo ir neatitikti – būti mažesnė ar

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014-05-27 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2014.

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013-01-18 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2013.

didesnė⁴². Konstitucinis Teismas nutarimu⁴³ yra konstatavęs, kad statutinės įstaigos, išmokėjusios kompensacijas, įgyja regreso teisę į žalą padariusius asmenis dėl tokio dydžio sumos, kokią nukentėjusiam asmeniui turėjo atlyginti žalą padaręs asmuo. T. y. regresinis reikalavimas gali būti patenkintas tik tokios apimties, kokio dydžio žala buvo realiai padaryta kaltojo asmens veiksmais⁴⁴.

2016-04-21 d. duomenimis, pagal statutinių įstaigų 143 pareikštus regresinius ieškinius dėl išmokėtos kompensacijos priteisimo teismai priėmė sprendimus 93 bylose. Ieškinių jose buvo pareikšta dėl 269 tūkst. Eur sumos, teismai nepriteisė ketvirtadalio šių sumų.

Pavyzdžiai, kaip teismai nepriteisė ieškiniuose nurodytų sumų

1. Vilniaus apygardos teismas 2016-03-24 nutartimi (civilinė byla Nr. 2A-297-560/2016) atmetė Policijos departamento regresinį ieškinį dėl 1 172 Eur sumos, nes departamentas neįrodė, kad policijos pareigūno patirta reali žala dėl sveikatos sužalojimo siekia jam išmokėtos kompensacijos dydį ir kad atsakovui kyla pareiga atlyginti tokio dydžio žalą.
2. Kauno apygardos teismas 2016-03-23 nutartimi (civilinė byla Nr. 2A-376-343/2016) atmetė Policijos departamento regresinį ieškinį dėl 698 Eur sumos ir priteisė atlyginti atsakovui 1 030 Eur advokato pagalbos išlaidų. Teismas konstatavo, kad departamentas nepateikė įrodymų apie atlygintinos žalos dydį, t. y. apie tai, kokia buvo padaryta nukentėjusiam policijos pareigūnui reali žala.

Atkreipiame dėmesį, kad 2016 m. teismai pradėjo formuoti praktiką, pagal kurią statutinių įstaigų ieškiniai atmetami, nes šios įstaigos teismui nepateikia įrodymų, kokio dydžio žala buvo realiai padaryta nukentėjusiam asmeniui kaltojo asmens veiksmais. Todėl įžvelgiame riziką, kad ir ateityje teismai gali dažniau netenkinti statutinių įstaigų regresinių ieškinių. Policijos įstaigų teigimu, jos neturi galimybės teismui pateikti įrodymų, leidžiančių nustatyti nukentėjusiam asmeniui padarytos žalos apimtį. Nereglamentuota, kaip statutinės įstaigos turi įvertinti, kokia yra realiai padaryta turtinė ir (ar) neturtinė žala nukentėjusiam asmeniui.

2016-01-01 įsigaliojo naujos redakcijos Vidaus tarnybos statutas⁴⁵, pagal kurį nustatyta, kad išmokėta kompensacija atgaline tvarka priteisiama iš žalą padariusio asmens vidaus reikalų įstaigos, kuri išmokėjo žuvusio pareigūno artimiesiems, ar tarnybos metu nukentėjusiam pareigūnui kompensaciją, naudai⁴⁶. Vidaus reikalų ministerijos teigimu, šia statuto (specialaus įstatymo, kurio normos taikomos esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai) nuostata įstatymų leidėjas nustatė ne tik kompensaciją išmokėjusios vidaus reikalų įstaigos regreso teisę, bet ir aiškiai apibrėžė tokio reikalavimo dydį⁴⁷. Ministerijos nuomone, esant nurodytam teisiniam reglamentavimui, papildomas žalos dydžio nustatymas ir įrodymų rinkimas (pateikimas teismui) nėra reikalingas, t. y. žalos dydis, kaip žalą padariusio asmens civilinės atsakomybės sąlyga, turėtų būti laikomas nustatytu.

Auditorių nuomone, siekiant įvertinti, kokią įtaką Vidaus tarnybos statuto nuostatų pakeitimai turės regreso teisės įgyvendinimui, reikėtų vykdyti šio statuto nuostatų įgyvendinimo stebėseną. Pagal stebėsenos rezultatus turėtų būti priimti sprendimai dėl šio ir (ar) kitų statutų tobulinimo.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-11-17 nutartis civilinėje byloje Nr. 3-K-496/2008.

⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012-04-18 nutarimas.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013-01-18 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2013.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto pakeitimo įstatymas, 2016-06-25 Nr. XII-1855.

⁴⁶ Vidaus tarnybos statuto 50 str. 11 d.

⁴⁷ Vidaus reikalų ministerijos 2016-04-28 raštas Nr. 1D-2655 „Dėl valstybinio audito „Viešųjų finansų apsauga, valstybei atlyginus kitų asmenų padarytą žalą“.

- **statutinės įstaigos neskyrė pakankamai dėmesio atstovaujant vykdymo procese**

Atsitiktinės atrankos būdu išanalizavus 14 atvejų pagal teismo priimtus sprendimus, kai buvo tenkinti policijos įstaigų pateikti regresiniai ieškiniai, nustatyta, kad šios įstaigos:

- penkiais atvejais vykdomuosius dokumentus pateikė antstoliams vykdyti,
- keturiais atvejais neturėjo informacijos, ar vykdomieji dokumentai pateikti antstoliams vykdyti,
- penkiais atvejais nepateikė vykdomųjų dokumentų antstoliams vykdyti, nors buvo atvejų, kai nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo buvo praėję 1,5 metų.

Policijos departamento teigimu, policijos įstaigos retai domisi vykdomųjų dokumentų, pateiktų antstoliams vykdyti, vykdymo eiga, nėra paskirti asmenys šiai funkcijai vykdyti.

Policijos departamento teigimu, policijos įstaigos retai domisi vykdomųjų dokumentų, pateiktų antstoliams vykdyti, vykdymo eiga, nėra paskirti asmenys šiai funkcijai vykdyti.

4-ojo audito departamento direktorius

Rimvidas Aleliūnas

4-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Ingryda Česnakevičiūtė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos (nuorašai) pateiktos (-i):

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, 1 egz.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, 1 egz.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, 1 egz.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, 1 egz.

Vaikų išlaikymo fondo administracijai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 1 egz.

Auditas atliktas, vykdant 2016-01-06 pavedimą Nr. P-40-1

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Ingryda Česnakevičiūtė (grupės vadovė)

Haroldas Sabulis

Almutė Juzėnienė

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės biudžeto lėšų apsauga,
valstybei įstatymų nustatytais atvejais
atlyginus kitų asmenų padarytą žalą“
1 priedas

Pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito subjektai:

- Teisingumo ministerija, kuri atstovauja valstybei įgyvendinant regresio teisę, kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą ir atlyginus žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų;
- Vaikų išlaikymo fondo administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kuri atstovauja valstybei įgyvendinant regresio teisę, išmokėjus išmokas iš Vaikų išlaikymo fondo.

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	Dokumentų peržiūra: nagrinėjome Teisingumo ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų strateginius veiklos planus, metines ataskaitas, Vaikų išlaikymo fondo metines veiklos ataskaitas, Teisingumo ministerijos Centralizuoto vidaus audito skyriaus ministerijos programos „Bausmių sistema“ audito ataskaitą, teisės aktus, reglamentuojančius regresio teisės įgyvendinimą valstybei atlyginus kitų asmenų padarytą žalą (Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymą, Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymą, Vaikų išlaikymo fondo įstatymą, statutinių įstaigų veiklą reguliuojančius statutus, Civilinį kodeksą, Civilinio proceso kodeksą), Vyriausybės patvirtintą Išieškojimų valstybės naudai pertvarkymo koncepciją, kitus teisės aktus, susijusius valstybės skolos atgavimu.	Nustatyti, ar valstybės institucijos tinkamai organizuoja ir įgyvendina regresio teisę, ar tinkamas teisinis reglamentavimas.
2.	Pokalbiai su Teisingumo, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų ministerijų, Vyriausybės kanceliarijos, Vaikų išlaikymo fondo administracijos, Policijos departamento, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Nacionalinės teismų administracijos atstovais, teisininkais, antstoliais.	Išsiaiškinti, kaip organizuojama ir įgyvendinama regresio teisė, nustatyti kylančias problemas ir jų sprendimo būdus, įvertinti pokyčius audituojamu laikotarpiu, audito ataskaitoje pateikti konkrečių pavyzdžių.
3.	Duomenų analizė: analizavome teismų sprendimus dėl žalos atlyginimo, mokslines publikacijas regresio temomis, Kalėjimų departamento ir pataisos įstaigų pateiktus duomenis apie laisvės atėmimo bausme nuteistus asmenis, kurie atsakingi už žalą, Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro ir teismų duomenis apie baudžiamojo proceso eigą, valdžios institucijų, dėl kurių neteisėtų veiksmų (aktų) atsirado žala, internetiniuose puslapiuose pateiktą informaciją, susijusią su regresio teisės įgyvendinimu.	Nustatyti regresio teisės įgyvendinimo problemas, jas apibendrinti ir pateikti rekomendacijas dėl trūkumų šalinimo.

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
4.	Anketavimas – išsiųsti klausimynai visoms statutinėms įstaigoms, ministerijoms ir kitoms valdžios institucijoms, dėl kurių neteisėtų veiksmų atsirado žala.	Nustatyti, kiek buvo išieškota lėšų regreso tvarka, ar valdžios institucijos ėmėsi priemonių regreso teisei įgyvendinti ir kokių.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės biudžeto lėšų apsauga,
 valstybei įstatymų nustatytais atvejais
 atlyginus kitų asmenų padarytą žalą“
 2 priedas

Statutinių įstaigų pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju mokamų kompensacijų dydžiai

Pareigūnų grupė	Dėl lengvo sveikatos sutrikdymo	Dėl apysunkio sveikatos sutrikdymo	Dėl sunkaus sveikatos sutrikdymo	Dėl sveikatos sutrikdymo netekus darbingumo				Dėl mirties
				Iki 40 proc.	45-55 proc.	60-70 proc.	75-100 proc.	
Vidaus reikalų statutinių įstaigų pareigūnai*	Nuo 1 iki 12 VDU pagal vidaus reikalų ministro nustatytą tvarką	18 VDU	24 VDU	30 VDU**	36 VDU	48 VDU	60 VDU	120 VDU
Pataisos pareigūnai*	Nuo 1 iki 12 VDU pagal teisingumo ministro nustatytą tvarką	18 VDU	24 VDU	-	36 VDU	48 VDU	60 VDU	120 VDU
Muitinės pareigūnai	-	-	-	12 VDU	36 VDU		60 VDU	120 VDU
Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai*	Nuo 1 iki 12 VDU pagal tarnybos direktoriaus nustatytą tvarką	18 VDU	24 VDU	30 VDU**	36 VDU	48 VDU	60 VDU	120 VDU

*Kompensacija mažinama priklausančių išmokėti draudimo išmokų dydžiu;

**Ir dėl to pripažintam netinkamu tarnybai

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal statutus

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės biudžeto lėšų apsauga,
 valstybei įstatymų nustatytais atvejais
 atlyginus kitų asmenų padarytą žalą“
 3 priedas

Statutinių įstaigų 2013–2015 m. išmokėtos piniginės kompensacijos (tūkst. Eur)

Statutinės įstaigos	Išmokėtos lėšos	Atvejų skaičius	Išmokėtos lėšos	Atvejų skaičius	Išmokėtos lėšos	Atvejų skaičius	Iš viso lėšų	Iš viso atvejų
	2013 m.		2014 m.		2015 m.		2013–2015 m.	
Policijos įstaigos	225,3	88	168,9	56	392	80	786,3	224
Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba	0	0	14,5	1*	93,6	1*	108,1	1
Valstybės sienos apsaugos tarnyba	1,3	1	9,2	5	0	0	10,5	6
Pataisos įstaigos	12,5	2	48,8	3	5	2	66,3	7
Specialiųjų tyrimų tarnyba	11,4	1	0	0	0	0	11,4	1
Muitinės įstaigos	33,3	3	0	0	0	0	33,3	3
Iš viso	283,8	95	241,4	65	490,6	82	1015,9	242

*Išmokėta kompensacija dėl to paties atvejo

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal statutinių įstaigų duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės biudžeto lėšų apsauga,
 valstybei įstatymų nustatyta tvarka
 atlyginus kitų asmenų padarytą žalą“
 4 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas /Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Tam, kad būtų tinkamai paskirstytos atstovavimo valstybei, įgyvendinant regreso teisę, funkcijos ir užtikrintas rezultatyvus skolų išieškojimas kuo mažiausiomis sąnaudomis, reikėtų priimti sprendimus:	Lietuvos Respublikos Vyriausybė		
1.1.	dėl atstovavimo valstybei vykdančių išieškojimus pagal vykdomuosius dokumentus funkcijų perskirstymo		1. Priimti sprendimus dėl išieškojimų valstybės naudai koncepcijos nuostatų (kad išieškojimus valstybės naudai vykdytų vienas administratorius) įgyvendinimo regreso atveju. 2. Parengti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo pakeitimą, kad Valstybinė mokesčių inspekcija galėtų įskaityti iš turimos asmens mokesčių permokos ne tik nesumokėtus mokesčius, muitus ir administracines baudas, bet ir kitas pagal vykdomuosius dokumentus laiku nesumokėtas valstybės naudai išieškotinas sumas, pavyzdžiui, teismo išlaidas ir pan.	2017 m. II ketv. 2017 m. I ketv.
1.2.	dėl Teisingumo ministerijai Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymu pavestų funkcijų reglamentavimo patikslinimo ar šių funkcijų perdavimo kitoms institucijoms		Teisingumo ministerija išanalizuos teisės aktus dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo bei kitų ministerijai priskirtų ir vykdomų funkcijų, susijusių su ministerijos formuojamos politikos įgyvendinimu ir valstybės finansų valdymu, bus rengiami suinteresuotų institucijų pasitarimai ir bus	2017-06-30

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas /Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			sprendžiamas klausimas dėl ministerijai Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymu pavestų funkcijų reglamentavimo patikslinimo ar šių funkcijų galimo perdavimo kitoms institucijoms	
2.	Derėtų patikslinti teisės aktus taip, kad vidaus reikalų ir kitos statutinės įstaigos, išmokėjusios kompensacijas pareigūnų sveikatos sutrikdymo ar mirties atveju, įgyvendinamos regreso teisę turėtų galimybę surinkti tinkamus ir pakankamus įrodymus, pagrindžiančius žalos dydį	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Vidaus reikalų ministerija vertins Vidaus tarnybos statuto 50 straipsnio 11 dalyje įtvirtintų normų taikymo praktiką, esant poreikiui priims sprendimus dėl teisinio reguliavimo šiuo klausimu tobulinimo	2017-12-31
3.	Tobulinant regreso teisės įgyvendinimą, atlyginus žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, reikėtų:	Lietuvos Respublikos Vyriausybė		
3.1.	atkreipti ministerijų ir kitų valstybei atstovaujančių institucijų vadovų dėmesį į nustatytus civilinės atsakomybės taikymo, valstybės skolų apskaitymo, informacijos apie regreso teisės įgyvendinimą viešinimo trūkumus ir pavesti jiems užtikrinti tinkamą šių funkcijų įgyvendinimą		Pavedimas ministerijoms dėl audito ataskaitoje nurodytų trūkumų pašalinimo ir teisės aktų reikalavimų laikymosi	2017-01-01
3.2.	priimti sprendimus dėl teisės aktuose nustatytų ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų civilinės atsakomybės apribojimų keitimo tikslingumo		Vyriausybė įvertins Ministro Pirmininko 2016-04-06 potvarkiu Nr. 51 sudarytos darbo grupės pasiūlymams dėl materialinės atsakomybės taikymo viešajame sektoriuje ir institucijų pateiktus siūlymus dėl teisės aktuose nustatytų ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų civilinės atsakomybės apribojimų. Vyriausybei patvirtintus darbo grupės išvadas, bus sprendžiamas klausimas dėl jų įgyvendinimo	2017-07-01
4.	Užtikrinant efektyvų ir rezultatyvų regreso teisės įgyvendinimą, vertėtų:	Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija		
4.1.	nustatyti priemones, kurios užtikrintų, kad, Teisingumo ministerijai atlyginus neteisėtais valdžios institucijų veiksmais padarytą žalą,		1. Patobulinti neteisėtais valdžios institucijų veiksmais padarytos žalos atlyginimo	2016-12-31

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas /Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	valstybės institucijos visais atvejais būtų operatyviai informuotos, kad valstybė įgyja regreso teisę;		proceso aprašymą Teisingumo ministerijos kokybės vadybos sistemoje taip, kad būtų numatyta, jog valstybės institucijos visais atvejais būtų informuotos apie žalos atlyginimo faktą ir dėl įgytos regreso teisės. 2. Sukurti papildomą matavimo rodiklį šių pranešimų stebėsenai.	
4.2.	peržiūrėti teisės aktais nustatytą regreso teisės, kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytos žalą, įgyvendinimo procesą ir priimti sprendimus dėl jo supaprastinimo;		1. Peržiūrėti ir išanalizuoti teisės aktus dėl regreso teisės mechanizmo supaprastinimo, kompensavus smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą. 2. Surengti kompetentingų institucijų pasitarimą dėl galimų teisės aktų pakeitimų. 3. Parengti veiksmų planą ir galimų teisės aktų pakeitimus.	2016-12-31 2017-06-30 2017-09-30
4.3.	numatyti papildomas vidaus kontrolės priemonės, kurios užtikrintų regresinių ieškinių pateikimą teismams nustatytais terminais.		1. Numatyti ministerijos dokumentų valdymo sistemoje užduoties dėl regresinio ieškinių pateikimo nustatytais terminais sukūrimą bei atitinkamą priminimą dėl užduoties įvykdymo. 2. Įvertinti galimybę persikirstyti ministerijos administracijos padalinių pareigybių skaičių ir skirti šiai funkcijai papildomus žmogiškuosius išteklius	2016-12-31
5.	Tam, kad mažėtų valstybės biudžeto lėšų poreikis smurtiniais nusikaltimais padarytai žalai kompensuoti, reikėtų panaudoti visas galimybes padidinti teismo paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių – įmokų į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą dalį specialioje šio fondo programoje	Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	1. Informuoti Teisėjų tarybą apie Valstybės kontrolės ataskaitoje nurodytas problemas, susijusias su įmokos nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, taikymu.	2016-12-31

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas /Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			2. Teikti siūlymą Nacionalinei teismų administracijai svarstyti galimybę įtraukti į teisėjų mokymų programą mokymus apie baudžiamojo poveikio priemonių taikymo praktiką ir probleminius jos aspektus. 3. Peržiūrėti ir išanalizuoti teisės aktus, reglamentuojančius teismo paskirtų įmokų išieškojimą, taip pat išanalizuoti galimybę optimizuoti Teisingumo ministerijos veiklos procesus ir prireikus parengti atitinkamus pakeitimus.	2016-12-31 2017-09-30
6.	Įvertinus nerezultatyvų skolų išieškojimą ir kasmet didėjantį neatgautų (neišieškotų) vaikams išlaikyti išmokėtų išmokų įsiskolinimą valstybei, rekomenduojame:	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai kartu su Vaikų išlaikymo fondo administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos		
6.1	pertvarkyti Vaikų išlaikymo fondo administracijos veiklos organizavimą taip, kad būtų kuo operatyviau imamasi priemonių skolų išieškojimui vykdyti		Optimizuojant Fondo administracijos veiklos procesus: 1. Parengtas susikaupusios skolos skolininkų sąrašas, kurių atžvilgiu turi būti priimti skolos išieškojimo sprendimai; 2. Parengtas ir su Antstolių Rūmais suderintas šio plano 1 punkte minimų skolininkų perdavimo antstoliams planas; 3. Peržiūrėtos ir perskirstytos Teisės ir skolų išieškojimo skyriaus funkcijos ir parengtas skolininkų gyvenančių užsienyje sąrašas, sudarysiantis sąlygas pradėti išieškojimo procedūras su tarptautiniu elementu.	2017 m. I ketv. 2017 m. II ketv. 2016 m. IV ketv.
6.2.	imtis priemonių, kad Vaikų išlaikymo fondo administracijos informacinės sistemos kūrimas atitiktų teisės aktuose numatytus reikalavimus, būtų pasiektas informacinių sistemų ir registrų suderinamumas ir		1. Parengti ir įteisinti Fondo administracijos informacinės sistemos dokumentai; 2. Sukurtos integracijos su išorinėmis sistemomis ir	2016 m. III ketv. 2016 m. III ketv.

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas /Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	integracija, taip užtikrinant regreso teisei įgyvendinti reikalingos informacijos gavimą		pasirašytos duomenų mainų sutartys su atitinkamais subjektais; 3. VIFAIS pilnai įvesta į eksploataciją	2016 m. IV ketv. – 2017 m. I ketv.
Atstovai ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento direktorius Rimvydas Pilibaitis, tel. 8 706 63775, el. p. rimvydas.pilibaitis@lr.lt; Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento Teisės taikymo skyriaus patarėja Eglė Izokaitytė, tel. 8 706 63832, el. p. egle.izokaityte@lr.lt; Teisingumo ministerijos Teisinio atstovavimo skyriaus vedėja Juliana Ostrouch-Brazdauskienė, tel. (8-5) 2662965, el. p. j.ostrouch@tm.lt Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Šeimos ir bendruomenių departamento Vaikų skyriaus vyr. specialistė Rūta Pabedinskiene; tel. (8-5) 2668138, el. p. ruta.pabedinskiene@socmin.lt				